

“Dersimiz: Güvenli İlişkiler” Cinsel İstismarı Önleme Programının Okul Psikolojik Danışmanı Uygulamalarının Etkililiğinin Ve Düzenleyici Faktörlerin İncelenmesi

“Our Lesson: Safe Relationships” Examining The Effectiveness of School Counselors Implementations of The Child Sexual Abuse Prevention Program And The Moderating Effects

Duygu Eslek¹, Türkan Yılmaz Irmak², Abdulvahap Yorğun³, Özen Güventürk⁴

¹Sorumlu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, duygu.eslek@gmail.com,
(<https://orcid.org/0000-0002-5649-241>)

²Doç. Dr., Ege Üniversitesi, turkan.yilmaz.irmak@ege.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-0777-7595>)

³Dr., Bayraklı Rehberlik ve Araştırma Merkezi, vahapyorgun@gmail.com,
(<https://orcid.org/0000-0002-3732-9702>)

⁴Psikolog, Bornova Tülay Aktaş İşitme Engelliler Okulu, kedife75@yahoo.com,
(<https://orcid.org/0000-0001-8251-9153>)

Geliş Tarihi: 13.11.2024

Kabul Tarihi: 18.08.2025

ÖZ

Bu çalışmada “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programının okul psikolojik danışmanı uygulamalarının etkililiği ve programın etkililiği üzerinde sınıf, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyin (SED) düzenleyici etkisini incelemek hedeflenmiştir. Katılımcılar 9-13 yaş aralığındaki (Ort. = 10.9, SS. = 0.7). 5. ve 6. sınıfa devam eden 137’si müdahale, 136’sı karşılaştırma grubu olmak üzere toplamda 273 ergenden oluşmaktadır. Ön test ölçümlerinin ardından müdahale grubuna okul psikolojik danışmanları tarafından 6 hafta boyunca “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programı uygulanmıştır. Ölçümler; Kişisel Güvenlik Farkındalık Ölçeği, Cinsel Sağlık Bilgi ve Tutum Envanteri, Güvenli ve Güvensiz Durum Değerlendirme Formu ve Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği ile alınmıştır. Veriler tekrarlı ölçümler için varyans analizi ile incelenmiştir. Analizler sonucunda, cinsiyet değişkeninin programın etkililiği üzerinde düzenleyici etkiye sahip olmadığı bulunmuştur. Müdahale grubunda okulun bulunduğu düşük SED mahalleden seçilen 5. sınıflar ve okulun bulunduğu orta SED mahalleden seçilen 6. sınıflarda istismar bilgi düzeyleri artmıştır. Cinsellik, ergenlik ve toplumsal cinsiyet bilgi düzeyleri ölçümlerinde müdahale gruplarında artış görülmüştür. İstismardan korunma becerilerinde ise okulun bulunduğu düşük SED mahalledeki müdahale grubunda artış görülmüştür. Alınan duygu düzenleme ölçümüne göre, programın olumsuz bir duygusal etkisi de bulunmamaktadır. “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programının okul psikolojik danışmanı uygulamalarının da ergenlerin bilgi ve beceri düzeylerini artırma bakımından etkili olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken ergenlik, çocuk cinsel istismarı, önleme, okul psikolojik danışmanı, düzenleyici etki.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to investigate the effectiveness of school counselors' implementations of "Our Lesson: Safe Relationships" program and the moderating effect of grade, gender, and socio-economic level (SES) on the effectiveness of school counselors' implementations of the program. The participants consisted of a total of 273 early adolescents aged 9-13 ($M = 10.9$, $S = 0.7$) attending 5th and 6th grades, 137 in the intervention group and 136 in the comparison group. After the pre-test measurements, the "Our

Lesson: Safe Relationships" program was implemented to the intervention group by school counselors for 6 weeks. The data collecting tools employed in this research are Personal Safety Awareness Scale, Sexual Health Knowledge, and Attitude Inventory, Safe and Unsafe Situation Assessment Form and the Regulation of Emotions Questionnaire. The statistical analysis was done using analysis of variance for repeated measures. The results pointed out that the gender variable did not have a moderating effect on the effectiveness of the program. In the intervention group, the amount of knowledge about abuse increased among participants from selected from the low SES neighbourhood where the school is located, 5th graders and selected from the midde SES neighbourhood where the school is located, 6th graders. An increase was detected in the intervention groups on behalf of the level of knowledge about sexuality, adolescence and gender. The protection from sexual abuse skills were increased in the intervention group from selected from the low SES neighbourhood where the school is located. Based on the data related to the emotion regulation, it can be concluded that the program did not have a negative emotional effect. Summarizingly, the implementations of the "Our Lesson: Safe Relationships" program by school counselors were found to be effective in increasing the knowledge and skill levels of early adolescents.

Keywords: Early adolescence, child sexual abuse, prevention, school counselors, moderating effect.

GİRİŞ

Çocuk cinsel istismarı, yetişkinin cinsel hazzı için çocuğun kullanılmasını içeren davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Çocuk cinsel istismarı, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim üzerinde kısa süreli ve uzun süreli olumsuz etkileri bilinen bir halk sağlığı sorunudur (Scannapieco & Connell-Carrick, 2005). Ulusal ve uluslararası alan yazında yaygınlığının yüksek olduğu belirtilmektedir (Aksel & Yılmaz Irmak, 2005; Alikeşifoğlu vd., 2006; Boney-McCoy & Finkelhor, 1995; Görak vd., 1999; Huang vd., 2023; Žukauskienė vd., 2023). Ayrıca, çocuk cinsel istismarının yaygınlığının tespit edilenden daha yaygın olduğu da tahmin edilmektedir (Finkelhor vd., 2014).

Erken ergenlik dönemi ise bazı çalışmalarda çocuk cinsel istismarı açısından riskli görülen bir dönemdir (Bolen, 2001; Russell, 1983). Erken ergenlik döneminde çocuk cinsel istismarının önlenmesi; bu dönemin birçok değişimi içermesi ve daha önce maruz kalınan çocuk cinsel istismarı yaşantısının tekrar değerlendirildiği bir dönem olması sebebiyle önem taşımaktadır (Finkelhor vd., 2005). Erken ergenlik döneminde, erken ergenlerin çocuk cinsel istismarı hakkında bilgilendirilmesi, kendilerini ergenlik boyunca karşılaşılabilecekleri olası risklerden korumalarına katkı sağlayacaktır. Ayrıca erken ergenler günlerinin çoğunu okulda geçirmektedir. Okuldan bir güvenilir yetişkinin erken ergenin etkili bir şekilde korunmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Brassard & Fiorvanti, 2015; Topping & Barron, 2009; Walsh vd., 2012). Buradan hareketle erken ergenlere yönelik çocuk cinsel istismarını önleme programının okul psikolojik danışmanları tarafından uygulanması, bu uygulamaların etkililiğinin değerlendirilmesi ve programdan daha fazla yararlanan erken ergenleri belirlemek için düzenleyici değişkenlerin incelenmesi planlanmıştır.

1.1. Çocuk Cinsel İstismarının Olumsuz Sonuçları

Alan yazındaki çalışmaların sıklıkla ergenlik dönemindeki olumsuz etkilere odaklandığı dikkati çekmektedir. Cinsel istismarın ardından ergenlik döneminde riskli cinsel davranışlar, yeme bozukluğu (Hibbard vd., 1990), ergen hamilelikleri, doğum komplikasyonları, cinsel yolla bulaşan hastalıklar (Strathearn vd., 2020; Wekerle vd., 2017; Zhang vd., 2024), travma sonrası stres bozukluğu, kişilik bozuklukları (Kızıltepe vd., 2023), duygu durum bozuklukları (Gökdağ & Kızıltepe, 2023) gibi psikolojik ve fiziksel sorunlar görülebilmektedir. Ayrıca dikkat sorunları, arkadaşlarına, kendine ve aile üyelerine karşı güvensizlik, saldırganlık, kabuslar, obsesyonlar ve düşmanca davranışlar da gözlenebilen diğer sonuçlardır (Stirling vd., 2008; Strathearn vd., 2020).

Ergenler gelişim dönemleri gereği kendi kimliklerini keşfetmek için kimlik denemeleri (giyim, fikir, ilişki ve gelecek planlarıyla ilgili denemeler) gerçekleştirirler. (Steinberg, 2007). Cinsel istismara maruz kalan ergenler ise bu süreçte yeterli kimlik denemesi yapamayabilmekte

ve sınırlı kimlik alternatiflerine sahip olabilmektedirler. Ayrıca bu kimlik karmaşasının etkisini ruminasyon daha yoğun hale getirebilmektedir (Gu vd., 2020). Romantik partnerlerle ve akranlarla olumlu ilişki kurmanın yolu olarak cinselliği görebilmektedirler. Bunun sonucu olarak akranlarıyla ilişki kurmakta zorlanmakta ve akranları tarafından dışlanabilmektedirler (Cederbaum vd., 2020). Cinsel istismarın etkileri yaşantının hemen ardından değil olaydan uzun zaman sonra da görülebilir (Kızıltepe vd., 2023). Ergenlik öncesinde maruz kalınan cinsel istismar yaşantılarının etkileri ergenlik döneminde ortaya çıkabilmektedir (Scannapieco & Connell-Carrick, 2005). Cinsel istismarın ardından ergenlik döneminde okulda akran çatışmaları, akademik başarısızlık, okuldan kaçma, kurallara karşı gelme gibi sorunlar sıklıkla görülebilmektedir (Miller-Perrin & Perrin, 1999; Browne & Finkelhor, 1986). Çocuk cinsel istismarının ardından görülen gelişimsel sonuçlar cinsel istismarın önlenmesinin önemini göstermektedir.

1.2. Çocuk Cinsel İstismarının Önlenmesi

Farklı gelişim dönemlerinde uygulanan cinsel istismarı önleme programlarının ardından programa katılan çocukların cinsel istismardan korunmaya katkı sağlayacak bilgi (istismar türleri ve ne gibi davranışların istismar olduğu) ve becerilerinin (olası istismar durumlarından korunmak için yapılabilecekler) arttığı ve bu çocukların korunma davranışları sergilediği dolayısıyla bu programların etkili olduğu belirtilmektedir (Ateşoğlu, 2018; Çeçen-Eroğul & Kaf-Hasırcı, 2013; Çıtak Tunç vd., 2018; Seydooğulları, 2018; Yılmaz Irmak vd., 2018; Yılmaz Irmak & Kızıltepe, 2022; Wurtele & Kenny, 2010; Wurtele vd., 1992).

Erken ergenlik döneminde müdahale programlarının yürütülmesi için birçok sebep bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bazı çalışmalarda cinsel istismar riskinin 10-13 yaşları arasında arttığının belirtilmesidir (Bolen, 2001; Russell, 1983). Araştırmalarda cinsel istismara ilk kez uğrama bakımından erken ergenlik döneminin riskli bir dönem olduğu görülmektedir. Bu yaşta cinsel bilgi bakımından yetersiz oldukları için erken ergenlerin bilgilendirilmesi önem taşımaktadır (Lemaigre vd., 2017). Kendilerini koruyamayan, çekingenlik gibi içe yönelim sorunları olan erken ergenlerin çocuk istismarı açısından daha fazla hedeflendiği belirtilmektedir (Thornberry vd., 2014). Cinsel istismar önleme programı ile ilgili bilgilerin gelişimsel olarak uygun bir şekilde öğretilmesi cinsel istismar yaşantılarını açıklamayı kolaylaştıracak ve istismar sonrası görülebilecek olası olumsuz etkilerin yoğunluğunu azaltabilecektir (Lemaigre vd., 2017). İkincisi, daha önce cinsel istismar yaşantısı olan ergenlerin istismar yaşantılarını bu dönemde tekrar değerlendirmeleridir (Finkelhor vd., 2005). Üçüncüsü, cinsel istismarla ilgili bilgilerin yanında sağlıklı cinsel davranışlar ile ilgili bilgi verilmesi de oldukça önemlidir. Çünkü cinsel istismara maruz kalmış ergenlerin, riskli cinsel davranışları başa çıkma stratejisi olarak kullanabildikleri bilinmektedir (Wekerle vd., 2017).

Alan yazında erken ergenlik döneminde çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik yapılan birçok programın etkili olduğu bilinmektedir (Campo Sánchez & López Sánchez, 2006; Jacobs vd., 1995; Kim vd., 2022; Müller vd., 2014; Öztürk & Siyez, 2015; Wolfersteig vd., 2022). Campo Sánchez ve López Sánchez'in (2006) çalışmasında 8-12 yaş aralığındaki gruba yönelik yapılan önleme programının ardından katılımcıların istismardan korunma konusundaki bilgi düzeyinin arttığı bulunmuştur. Jacobs ve diğerleri (1995) 8 ile 11 yaşlarındaki katılımcılara uygulanan önleme programının ardından video kayıtları aracılığıyla değerlendirilen cinsel istismara yönelik risk durumu farkındalığının arttığını bildirmektedirler. Aynı yaş grubunda yapılan başka bir araştırmada bilgisayar temelli cinsel istismar programının ardından cinsel istismardan korunmaya dair bilgi ve becerilerin arttığı ve bu programın etkili olduğu bulunmuştur (Müller vd., 2014). Davidson ve Martellezo (2008)'nin çalışmasında ise 10-14 yaş aralığındaki erken ergenlere polisler tarafından sanal istismardan korunma eğitimi verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme ile değerlendirilen sonuçlara göre, erken ergenlerin sanal istismardan korunmaya yönelik bilgi ve becerilerinin arttığı bildirilmiştir.

Öte yandan Melton (1992) tarafından cinsel istismar önleme programlarına yönelik olarak gelişim üzerinde olumsuz duygusal (korku ve kaygı) ve davranışsal (saldırganlık) sonuçların olabileceğine ilişkin bazı eleştiriler dile getirilmiştir. Bazı çalışmalarda olumsuz duygusal ve davranışsal etkilerin rapor edilmesine rağmen ebeveynlerin bu değişimlerin soruna neden olmadığını belirttikleri bulgulanmıştır (Finkelhor & Dziuba-Leatherman, 1995; Hébert vd., 2001; Taal & Edelaar, 1997). Bazı çalışmalarda programın ardından istismardan korunma konusundaki bilgi düzeyi ve beceri artışı yanı sıra katılımcıların duygusal gelişimi üzerinde duygu farkındalığı gibi olumlu etkilerinin olduğu da raporlanmıştır (Müller vd., 2014). Erken ergenlik döneminde yapılan çalışmalarda önleme programlarının katılımcılar üzerinde olumsuz duygusal etkilerinin olmadığı gösterilmiştir (Campo Sánchez & López Sánchez, 2006; Eslek & Yılmaz Irmak, 2022).

1.2.1.Çocuk İstismarının Önlenmesinde Öğretmenlerin ve Okul Psikolojik Danışmanlarının Rolü

Çocuklar, günlerinin büyük bir kısmını okulda ve öğretmenlerle etkileşim halinde geçirmektedir. Bu nedenle, öğretmenler çocuklardaki davranışsal, duygusal ve sosyal birçok değişimi kolaylıkla fark edebilirler. Öğretmenler okul temelli önleme programlarında çocukları cinsel istismar konusunda bilgilendirme ve kendini koruma davranışlarının öğretilmesi konusunda rol oynamanın yanı sıra istismarı farketme, bildirme ve öğrencilerin güvenliğini sağlama konusunda da önemli bir role sahiptir (Brassard & Fiorvanti, 2015; Topping & Barron, 2009; Walsh vd., 2012). Bu nedenle okul temelli programların öğretmenler tarafından uygulanması önemlidir.

Okul temelli cinsel istismar önleme programlarında öğretmenlerin uygulamalarının etkililiğini inceleyen kısıtlı sayıda araştırma olduğu belirtilmiştir (Topping & Barron, 2009). Öğretmen ve okul dışından bir uzmanın uygulamaları karşılaştırıldığında cinsel istismar önleme programının etkililiğinin benzer olduğu bulunmuştur (Hazzard vd., 1990). Öğretmenler tarafından uygulanan cinsel istismar önleme programının ardından çocukların cinsel istismardan korunma bilgisi ve güvenli olmayan dokunuşları tanıma, bildirme ve reddetme becerilerinde önemli kazanımlar olduğu belirtilmiştir (Nickerson vd., 2019). Kim ve diğerlerinin (2022) çalışmasında ise öğretmenler online olarak eğitim almış ve cinsel istismardan korunma programını 4-12 yaş aralığındaki katılımcılara uygulamışlardır. Sonuçlara göre, öğretmen eğitiminin, öğretmenlerin cinsel istismar farkındalığı aracılığıyla çocukların cinsel istismar tanıma, reddetme ve bildirme becerisi üzerinde önemli bir dolaylı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Özetle öğretmenlerin ve okul psikolojik danışmanlarının çocuk cinsel istismar konusunda bilgilendirilmesi ve okul temelli önleme programlarının uygulayıcıları olmasının, erken ergenlerin bilgilendirilmesi, istismarın tespit edilmesi, bildirilmesi ve erken ergenlerin etkili bir şekilde korunmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Programların Etkililiği için Düzenleyici Faktörler

Önleme biliminin temel amaçlarından biri de programların hangi koşullarda kim için daha iyi çalıştığını saptamaktır (Davis & Gidycz, 2000). Doğrudan etkiyi incelediğimizde programın tüm katılımcılar için benzer düzeyde etkililik sağladığını varsayarken düzenleyici etki incelenirken programdan daha fazla yararlanan kişilerin özellikleri belirlenebilmektedir. Bu araştırmacılara ve okuyuculara daha gerçekçi bir bakış açısı sağlamaktadır. Düzenleyici değişkenler yaş, sınıf, cinsiyet, duyarlılık, okula bağlanma gibi sosyo-demografik ve kişilik özellikleri gibi değişkenler temelinde incelenmektedir (Nocentini vd., 2018). Alan yazında önleyici müdahale programlarında yaş, sınıf ve cinsiyet gibi değişkenlere göre programın etkisinin değiştiği görülmektedir (Morris vd., 2017; Thompson vd., 2022). Düzenleyici etkiler Zaman (ön test, son test, izlem), Grup (müdahale, karşılaştırma) değişkenleriyle etkileşim bakımından incelenmektedir. Zaman ve Grup değişkenleriyle istatistiksel olarak anlamlı etkileşim düzenleyici etkinin varlığını işaret ederken, etkileşimin yokluğu düzenleyici etkinin olmayışını ifade etmektedir (bkz. Eslek ve Yılmaz Irmak, 2022; Kızıltepe vd., 2022). Erken ergenlerle yapılan çalışmalarda tutarlı biçimde cinsiyetin düzenleyici etkisinin olmadığı saptanmıştır

(Campo Sánchez & López Sánchez, 2006; Eslek & Yılmaz Irmak, 2022; Jacobs vd., 1995; Morris vd., 2017). Bu sonuç iki cinsiyetteki erken ergenlerin programdan benzer biçimde yararlandığını göstermektedir. Morris ve diğerlerinin (2017) çalışmasında okul öncesi ve 6. sınıf aralığındaki katılımcılara uygulanan cinsel istismar önleme programının etkililiği üzerinde SED, okuldaki istismar oranı, cinsiyet ve etnik köken değişkenlerinin düzenleyici değişken olarak etkisi incelenmiştir. Çalışmada, düşük SED'deki ve istismar oranı yüksek olan okullardaki çocukların programdan daha fazla yararlandıkları bulunmuştur. Bu çalışmada, cinsiyet ve etnik köken değişkenlerinin düzenleyici bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır. Yaşın düzenleyici etkisi olduğunu belirten çalışmaların bazılarında büyük çocukların (Campo Sánchez & López Sánchez, 2006; Jacobs vd., 1995; Tutty vd., 2020) bazılarında ise küçük çocukların (Thompson vd., 2022) programdan daha fazla yararlandığı bulunmuştur.

Ülkemizde çocuk cinsel istismarını önleme programları sınırlı sayıdadır. Okulöncesi (Çıtak Tunç vd., 2018; Yılmaz Irmak vd., 2018; Yılmaz Irmak & Kızıltepe, 2022) ve ilkökul seviyesine yönelik (Ateşoğlu, 2018; Çeçen-Eroğul & Kaf-Hasırcı, 2013; Seydooğulları, 2018) programlar mevcuttur. Erken ergenlere yönelik cinsel istismar önleme programlarının sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bunlardan birinde, erken ergenlere 20 dakikalık eğitim verilerek ebeveynlerine broşür dağıtılmış ve sonucunda erken ergenlerin ve ebeveynlerinin istismara dair bilgi düzeylerinin arttığı belirtilmiştir (Adalı, 2007). Ülkemizde erken ergenlere yönelik uygulanan bir cinsel eğitim çalışmasında ise cinsel istismardan korunma konusu da işlenmiş ve programdan sonra ergenlerin istismardan korunma bilgi düzeylerinin arttığı belirtilmiştir (Öztürk & Siyez, 2015). Ülkemizde erken ergenlik döneminde uygulanmış ve etkililiği gösterilmiş tek kapsamlı program “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programıdır (Eslek & Yılmaz Irmak, 2022).

1.4. Dersimiz: Güvenli İlişkiler Programı

Ülkemizde erken ergenlere yönelik hazırlanan kapsamlı tek cinsel istismarı önleme programı olan “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programı 10-13 yaş aralığında 5. ve 6. sınıfa devam eden erken ergenlere yönelik olarak oluşturulmuş 6 haftalık bir önleme programıdır (Eslek & Yılmaz Irmak, 2022). Program, ergenlik, toplumsal cinsiyet, cinsellik, güvenli ilişkiler kurma, cinsel istismardan korunma ve sanal istismardan korunma konularını içermektedir. “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programı orta SED olarak tanımlanan okullarda 5.ve 6. sınıflara okul dışından gelen bir psikolog tarafından uygulanmıştır. Karşılaştırma grubunda değişme olmazken müdahale grubunun cinsellik, ergenlik gelişimi, toplumsal cinsiyet konularındaki bilgilerinin yanı sıra cinsel istismardan korunma konusundaki bilgi ve becerilerinin de arttığı bulunmuştur. Programın katılımcılar üzerinde olumsuz duygusal ve davranışsal etkisinin olmadığı saptanmıştır. Ayrıca, uygulamaların ardından erken ergen ve ebeveynler arasında cinsel istismar hakkındaki konuşmaların arttığı tespit edilmiştir. Son testlerden iki ay sonra alınan izlem ölçümlerine göre cinsel istismar bilgi düzeyi ve istismar bilgi düzeyi artmaya devam ederken diğer kazanımlar korunmuştur. Ayrıca, sınıf ve cinsiyete göre programın etkililiğinin değişmediği görülmüştür. Sonuçlara göre cinsel istismardan korunma becerileri ve cinsellik bilgi düzeyinde orta; ergenlik bilgi düzeyinde büyük; istismar, cinsel istismar, toplumsal cinsiyet bilgi düzeylerinde küçük etki büyüklüğü olduğu saptanmıştır (Eslek & Yılmaz Irmak, 2022). Bu çalışma alan yazındaki etki büyüklüğünün değerlendirildiği kısıtlı çalışmalar arasında yer almaktadır (Kızıltepe vd., 2022; Müller vd., 2014; Tutty vd., 2020; Wolfersteig vd., 2022; Yılmaz Irmak vd., 2018). Araştırmacılar bu programın okulda görev alan okul psikolojik danışmanları tarafından uygulanmasını ve farklı sosyoekonomik düzeydeki katılımcılar için etkililiğinin incelenmesini önermektedir.

Bu çalışmanın amacı, “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programının erken ergenlerin çocuk cinsel istismarından korunmasına yönelik bilgi ve becerileri üzerinde, okul psikolojik danışmanı uygulamalarının etkililiğini ve sosyo-demografik (SED, sınıf ve cinsiyet) değişkenlerin düzenleyici etkisini değerlendirmektir. Bu amaçla okul psikolojik danışmanı uygulamalarının SED (düşük ve orta), sınıf (5. sınıf ve 6. sınıf) ve cinsiyet (kız ve oğlan) değişkenlerine göre değişip değişmediği incelenmiştir. Böylece sınıf, cinsiyet ve SED'in düzenleyici etkileri değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın birinci araştırma sorusu “Dersimiz: Güvenli İlişkiler”

programının okul psikolojik danışmanı uygulamaları erken ergenlerin çocuk cinsel istismarından korunmasına yönelik bilgi ve becerilerini arttırır mı? İkinci araştırma sorusu “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programının okul psikolojik danışmanı uygulamalarının etkililiği üzerinde sınıf, cinsiyet ve SED’in düzenleyici etkisi var mıdır? şeklindedir.

YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Araştırmada ön test, son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Öncelikle müdahale ve karşılaştırma gruplarından ön test ölçümleri alınmış, ardından “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programı 6 hafta boyunca okul psikolojik danışmanı tarafından uygulanmış, uygulamalardan 1 hafta sonra son test ölçümleri alınmıştır. Elde edilen veriler müdahale ve karşılaştırma gruplarına göre karşılaştırılmıştır.

2.2. Katılımcılar

Örnekleme, Mart 2019 ve Ocak 2020 yıllarında gerçekleştirilen iki çalışmanın verileri birleştirilerek oluşturulmuştur. Araştırmada sekiz ortaokuldan veri toplanmıştır. Bu okullardan dördü alt, dördü orta SED’dedir. Okulların yer aldığı mahallelerin SED’leri Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) çalışanları tarafından mahallenin koşulları değerlendirilerek belirlenmiştir. Düşük SED mahallelerden seçilen iki okuldan ve orta SED mahallerlerden seçilen iki okuldan müdahale grupları alınmıştır. Bulaşma etkisini önlemek için farklı iki düşük SED ve iki orta SED mahalledeki okuldan karşılaştırma grupları alınmıştır. Çalışmanın örneklemini 5. ve 6. sınıfa devam eden 137’si müdahale, 136’sı karşılaştırma olmak üzere toplamda 273 erken ergen oluşturmuştur. Katılımcılar 9-13 yaş aralığındadır ($Ort. = 10.9$, $SS. = 0.7$). Çalışmaya katılanların %47.3’ü kız ($n = 147$) %52.7’si oğlandır ($n = 126$). Katılımcıların %50.5’i ($n = 138$) 5. sınıfa, %49.5’i ($n = 135$) 6. sınıfa devam etmektedir. Program her sınıf düzeyinde (5. sınıf ve 6. sınıf) 2 grup olmak üzere, 2 oğlan 2 kız grubuna uygulanmıştır (gruplar 15-20 kişiden oluşmaktadır).

Müdahale ve karşılaştırma gruplarının sosyo-demografik özellikleri açısından farklılaşma gösterip göstermediği Ki kare testi ile incelenmiştir. Müdahale ve karşılaştırma gruplarındaki erken ergenlerin sosyo-demografik özellikleri ve analiz sonuçları Tablo 1’de sunulmuştur. Müdahale ve karşılaştırma grupları; sınıf, SED, cinsiyet, cinsel istismar önleme eğitimi alma, cinsel eğitim alma, duygusal istismar yaşantısı bildirme ve fiziksel istismar yaşantısı bildirme değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Erken ergenlerin %18’i cinsel eğitim almış, %26’sı cinsel istismardan korunma eğitimi almış, %7’si fiziksel istismar, %13’ü duygusal istismar, %1’i cinsel istismar bildirmiştir.

Tablo 1*Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Gruplara göre Dağılımı*

	Müdahale Grubu		Karşılaştırma Grubu		Toplam		z(n)
	%	n	%	n	%	n	
Sınıf							.620
5	48.2	66	52.9	72	50.5	138	
6	51.8	71	47.1	64	49.5	135	
SED							.185
Düşük	52.6	72	55.1	75	53.8	147	
Orta	47.4	64	44.9	61	46.2	126	
Cinsiyet							.177
Kız	46	63	48.5	66	47.3	129	
Oğlan	54	74	51.5	70	52.7	144	
Cinsel Eğitim Alma							.017
Evet	18.2	25	17.6	24	17.9	49	
Hayır	81.8	112	82.4	112	82.1	224	
Cinsel İstismar Eğitimi							1.078
Alma							
Evet	23.4	32	28.7	39	26	71	
Hayır	76.6	105	70.6	96	74	202	
Fiziksel istismara maruz kalma							.048
Evet	6.6	9	6.6	9	6.6	18	
Hayır	93.4	128	93.4	127	93.4	255	
Duygusal istismara maruz kalma							.025
Evet	13.1	18	12.5	17	12.8	25	
Hayır	86.9	119	87.5	119	87.2	238	
Cinsel istismara maruz kalma							.000
Evet	0.7	1	0.7	1	0.7	2	
Hayır	99.3	137	99.3	135	99.3	271	

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Bilgi Formu

Öğrencilerin sınıfı, yaşı ve cinsiyeti, istismara maruz kalma durumları (fiziksel, duygusal ve cinsel) gibi demografik bilgileri elde edebilmek amacıyla 10 soruluk bir Bilgi Formu araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Form erken ergenler tarafından yanıtlanmaktadır.

2.3.2. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EDDÖ)

EDDÖ ergenlerin duygu düzenlemelerini değerlendirmek amacıyla Phillips ve Power (2007) tarafından geliştirilmiştir. Duy ve Yıldız (2014)'ın Türkçe'ye uyarlama çalışmasında EDDÖ'nün yapı geçerliği için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve Güçler Güçlükler Anketi (Güvenir vd., 2008) ile ölçüt bağıntılı geçerliği test edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin özgün formunda olduğu gibi dört boyutlu bir yapıda olduğu ve orijinal ölçekte yer alan 19 maddeden biri hariç hepsinin çalıştığı ve ilgili boyutlara dağıldığı saptanmıştır. Ölçeğin Güçler Güçlükler Anketi'nin sosyal davranış, DEHB, duygulanım belirtileri, akran sorunları, yaşam doyumu ve psikosomatik belirtiler alt boyutlarıyla da orta düzeyde anlamlı ilişkileri bulunmuştur (Duy ve Yıldız, 2014). Sonuçlar ölçeğin geçerliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermiştir. Ölçeğin alt boyutları; içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme (İİODD), içsel işlevsel duygu düzenleme (İİDD), dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme (DİODD), dışsal işlevsel duygu düzenleme (DİDD) şeklindedir. Ölçeğin alt boyutlarındaki maddeler toplanarak 4 faktöre ait toplam puanlar hesaplanmaktadır. Duy ve Yıldız (2014)'ın çalışmasında ölçek Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları İİDD için .74, İODD için .68, DİDD için .59 ve DİODD için .76 bulunmuştur. Bu çalışmadaki Cronbach Alfa iç tutarlılık İİDD için .73, İİODD için .73, DİDD için .51 ve DİODD için .67 bulunmuştur. Madde sayısının az olması nedeniyle .60'a yakın değerlerin kabul edilebilir düzeyde olduğu belirtilmiştir (Şencan, 2005). DİDD'nin dört maddeden oluşması ve ölçek geliştirme çalışmasında da Cronbach Alfa iç

tutarlılık katsayısının görece düşük (.59) bulunması nedeniyle bu çalışmadaki .51 değeri kabul edilmiştir.

2.3.3. Cinsel Sağlık Bilgi ve Tutum Envanteri (CSBTE)

Envanter cinsel sağlık eğitiminin etkililiğini değerlendirmek amacıyla Öztürk ve Siyez (2016) tarafından 6. Sınıfı devam eden öğrenci örneklemiyle geliştirilmiştir. Envanterdeki ölçeklerin isimleri ve ölçeklerden alınabilecek en düşük-en yüksek puanlar; Ergenlik Dönemi Değişiklikleri Bilgi Testi (EDDBT / 0-18 puan), Toplumsal Cinsiyet Ölçeği (TCÖ / 6-30 puan), Ergenlik Dönemi ve Cinsellikle İlgili Yanlış İnanışlar Ölçeği (ECYİÖ / 6-30 puan) şeklindedir. Ölçek geliştirme çalışmasında kapsam geçerliği ve yapı geçerliği incelenmiştir. Kapsam geçerliği tüm maddeler için anlamlı bulunurken yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör yükü .10'un altında ve kapsam geçerliği için .99'un altında olan maddeler çıkarılmıştır. Sonuç olarak geçerliği kabul edilebilir düzeyde olan bir envanter elde edilmiştir. Öztürk ve Siyez (2016)'ın çalışmasında ölçeklerin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları .71-.83 arasında değişmektedir. Bu çalışmadaki Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları EDDBT, .73, TCÖ, .81, ve ECYİÖ .51 bulunmuştur. Az sayıda madde içeren ölçeklerde .60'a yakın değerlerin kabul edilebilir düzeyde olduğunun belirtilmesi (Şencan, 2005) nedeniyle ECYİÖ'nün (6 madde) .51 değeri kabul edilmiştir.

2.3.4. Kişisel Güvenlik Farkındalık Ölçeği (KFDÖ)

Çocukların gerçek hayatta ve sanal ortamdaki istismar durumlarını tanımasını değerlendirmek için 3. ve 4. sınıflara yönelik olarak Ünsal Seydooğulları ve Kapçı (2021) tarafından oluşturulmuştur. Ölçek tek faktörden oluşmaktadır ve puanlaması 0-20 arasında değişmektedir. Puan arttıkça kendini koruma düzeyi artmaktadır. Uyum iyiliği kriterleri dikkate alındığında, modelin ki-kare / serbestlik derecesi (2,14), NNFI (.98) ve CFI (.98) ve GFI (.96) değerleri mükemmel, AGFI (.94) ve RMSEA (.05) değerleri ise modelin iyi bir uyuma sahip olduğunu göstermektedir. KFDÖ'nün kriter geçerliği Çeçen-Erogul ve Kaf-Hasirci (2013) tarafından Türk çocuklarına uyarlanan İyi Dokunma Kötü Dokunma Ölçeği ile test edilmiştir. Ölçek, KFDÖ ile eşzamanlı olarak 272 öğrenciye uygulanmış ve toplam puanlar arasındaki korelasyon katsayısı 0.66 ($p < .05$) olarak hesaplanmıştır. Sonuçlara göre, ölçeğin geçerliğinin iyi düzeyde olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .85'tir. KFDÖ'nün bu çalışmadaki Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .78'dir.

2.3.5. Güvenli ve Güvensiz Durum Değerlendirme Formu

Erken ergenlerin cinsel istismardan korunma becerilerini değerlendirmek için oluşturulan üç hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikâyeler cinsel istismar için riskli durumları içermektedir. Bu form Eslek ve Yılmaz Irmak (2022) tarafından geliştirilmiştir. Hikâyeler sonrasında sorulan açık uçlu sorular ile nitel bir ölçüm alınmaktadır. Erken ergenlerin hikâyedeki durum başlarına gelmesi durumunda ne söyleyecekleri veya yapacakları sorusuna yazdıkları söyleyecekleri olası ifadeler ve davranışlar sayılıp toplanarak toplam cevap sayısı (TCS) değişkeni her hikâye için oluşturulmuştur. Ardından erken ergenlerin verdiği yanıtlar etkili ve etkisiz olarak gruplandırılmıştır. Cinsel istismardan korunmak için işlevsel olan polisi arama, idareye söyleme, kaçma gibi davranışlar etkili cevap olarak belirlenmiştir. Cinsel istismardan korunmak için işlevsel olmayan aynı şekilde istismarcıya dokunma, tamam deme ve korkma gibi cevaplar etkisiz cevap olarak gruplandırılmıştır. Etkili cevaplar sayılarak her hikâye için ayrı ayrı etkili cevap sayısı (ECS) değişkeni oluşturulmuştur. Son olarak her hikâye için ayrı ayrı etkili cevap çeşitliliği (ECÇ) değişkeni oluşturulmuştur. Etkili cevaplar çeşitli kategorilere ayrılarak değerlendirilir. ECÇ puanı erken ergenlerin kaç farklı kategoride cevap ürettiği sayılarak elde edilmiştir. Son olarak tüm hikâyelerin TCS, ECS ve ECÇ değişkenleri toplanarak cinsel istismar beceri düzeyini değerlendirmek için üç değişken oluşturulmuştur (Yılmaz Irmak vd., 2018). Bu çalışmada, kodlama Eslek ve Yılmaz Irmak (2022) tarafından oluşturulan kodlar temelinde ilk iki yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. İki kodlayıcı arası tutarlılık .92 bulunmuştur.

2.4. İşlem

Öncelikle Ege Üniversitesi Rektörlüğü ve Bayraklı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü arasında iş birliği protokolü imzalanmıştır. Ege Üniversitesi 28.03.2019 tarihli Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan araştırma izni alınmıştır (Protokol No: 203). RAM aracılığıyla ortaokulda çalışan okul psikolojik danışmanlarının bulunduğu gruplarda duyurular gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılmaya gönüllü olduğunu RAM'a ileten okul psikolojik danışmanları çalışmaya dahil edilmiş ve görevlendirme ile program eğitime çağrılmıştır. Önleme programını uygulamaya gönüllü olan 13 okul psikolojik danışmanına “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programının üç gün boyunca uygulayıcı eğitimi verilmiştir. Uygulayıcı eğitimi çocuk istismarı ve ihmal, istismar bildirimi, dayanıklılık ve Dersimiz: Güvenli İlişkiler programının içeriğinin anlatılması ve bazı etkinliklerin uygulamalı olarak gerçekleştirilmesini içermektedir. Okul psikolojik danışmanlarına programın kitapçığı verilmiş ve buna bağlı olarak uygulamaları gerçekleştirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının uygulayıcı eğitiminden sonra gerçekleştirdikleri ilk uygulamalar değerlendirilmiştir. Uygulama sürecinde okul psikolojik danışmanlarına programı daha önce uygulamış veya izlemiş olan RAM çalışanları tarafından süpervizyon verilmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının uygulamalarının %30'unu, daha önce eğitilmiş Psikoloji 3. ve 4. sınıf öğrencileri araştırmacılar tarafından oluşturulmuş olan çizelgeler temelinde gözlemiştir. Uygulamaların %89'unun uygulama kitapçığına uygun uygulandığı tespit edilmiştir. Önleme programının uygulanmasına başlanmadan önce okullarda ebeveynlere bilgilendirme toplantısı yapıp çalışmaya dair bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Erken ergenlerin ön test ölçümlerinden önce sözlü onamları alınmış ve anketler sınıf ortamında grup halinde doldurulmuştur. Program okullarındaki okul psikolojik danışmanı/danışmanları tarafından kız ve oğlan erken ergenlere ayrı oturumlarda uygulanmıştır. Program uygulamalarından bir hafta sonra son test ölçümleri sınıf ortamında grup halinde alınmıştır. Cinsel istismar bildiren erken ergenler ($n = 2$) okulun rehberlik birimine bildirilmiştir. Karşılaştırma grubunda bulunan ve çalışmaya dahil edilmeyen okullarda çalışan Bayraklı ilçesindeki tüm ($n = 30$) okul psikolojik danışmanlarına son test ölçümlerinden sonra müdahale grubuna verilen eğitimin aynısı verilmiştir. Eğitimin ardından Covid-19 pandemisi başladığı için psikolojik danışmanların öğrencilere programı uygulayıp uygulamadığı bilinmemektedir.

2.5. Program İçeriği

Bu çalışmada “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programının Eslek ve Yılmaz Irmak (2022)'in çalışmasında verilen öneriler ve araştırma sonuçları doğrultusunda yazarlar tarafından düzenlenmiş versiyonu uygulanmıştır. Eslek ve Yılmaz Irmak (2022)'in araştırmasının ardından etkisiz bulunan hayır deme, sanal istismar ve güvenli ilişkiler konularında program içeriğine hayır deme, medya okuryazarlığı ve güvenli ilişkilerin özellikleri konularında etkinlikler eklenmiştir. RAM personellerinin gözlemleri ve önerileri doğrultusunda bazı içerikler basitleştirilmiş (problem çözme poster) ve uygulayıcı tarafından açıklanan İngilizce içerikler Türkçeleştirilmiştir. Program haftada 2 ders saati (80 dakika) olmak üzere her hafta bir modül olmak üzere 6 hafta boyunca interaktif etkinlikler, danslar, rol canlandırmalar ve oyunlarla uygulanmıştır. Modül isimleri ve içerikleri aşağıda Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2*Dersimiz: Güvenli İlişkiler Program İçeriği*

Modül Adı	Modül İçeriği
Tanışma ve ergenlik modülü	Uygulayıcının katılımcılarla tanışması, programın tanıtılması ve ergenlik dönemindeki gelişim özelliklerinin tanıtılmasını içermektedir.
Biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve ilişkiler (romantik ve arkadaşlık ilişkileri) modülü	Cinsel yönelim, cinsiyet, kadın ve erkek rollerine dair kalıpyargılar, güvenli-güvensiz-çatışmalı ilişkiler, hayır deme konularını kapsamaktadır.
Cinsellik ve bedenini değeri modülü	Mastürbasyon, cinsel mitler ve yanlış bilinenler, üreme, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, kadın ve erkek genital organları, korunma yöntemleri, bedenin değerli oluşu konularını içermektedir.
İstismar ve korunma yöntemleri I modülü	Duygu farkındalığı, istismar kavramı ve türleri ve istismardan korunma yöntemleri (yüksek sesle ve kesin bir dille hayır deme, ortamdaki uzaklaşma, güvenilir bir yetişkine söyleme) konularını kapsamaktadır.
İstismar ve korunma yöntemleri II modülü	Güvenli yer ve kişilerin belirlenmesi ve cinsel istismar örnek olayları temelinde pekiştirilen problem çözme teknikleri ve hayır deme konularını kapsamaktadır.
Sanal istismar ve korunma yöntemleri modülü	Cinsel içerikli mesajlaşma, çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel istismar amaçlı kandırılması süreci, medya okuryazarlığı ve kişisel bilgilerin paylaşımı konularını içermektedir.

2.6. İstatistiksel Analizler

Kayıp veri ile baş etmek için Beklenti-Maksimizasyonu (Expectation-Maximization) yöntemi kullanılmıştır. Verilerdeki kayıp oranları %0.3 ile %1.3 arasında değişmektedir. Kayıp verilerin rastgele dağılıp dağılmadığını incelemek için yapılan Little Mcar testinin sonuçlarına göre veriler rastgele dağılmaktadır ($\chi^2 = .000$, $df = 25713$, $p > .05$). Toplanan veriler SPSS 25.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programıyla analiz edilmiştir. Tüm analizlerden önce gerekli varsayımlar test edilmiş ve varsayımlar karşılandığı koşullarda analizler gerçekleştirilmiştir. Gruplar arasındaki demografik özelliklere göre farklar Kikare analizi ile incelenmiştir. Müdahale ve karşılaştırma gruplarının ön testlerde benzer olup olmadığı bağımsız gruplar için t testi ile incelenmiştir. Müdahale ve karşılaştırma grupları benzer dağılım gösterdiği için programın etkililiğini değerlendirmek amacıyla 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test, son test) X 2 (Sınıf: 5. sınıf, 6. sınıf) X 2 (Cinsiyet: kız, oğlan) X 2 (SED: düşük, orta) tekrarlayan ölçümler için varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tüm analizlerin sonucunda cinsiyetin ana etkilerinin ve ortak etkilerinin tamamının istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur. Bulguların kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla cinsiyet değişkeni analizlerden çıkarılarak analizler raporlanmıştır. Anlamlı bulunan ortak etkilerin kaynağını incelemek için Bonferonni ikili karşılaştırma testi yapılmıştır. Çalışmada sınıf, cinsiyet ve SED değişkenleri düzenleyici değişken olarak incelenmiştir. Sınıf değişkeni 5. ve 6. sınıf, cinsiyet değişkeni oğlan ve kız, SED değişkeni de düşük ve orta olmak üzere okulun bulunduğu mahalle SED'i olarak incelenmiştir. Etki büyüklüğü Cohen (1988) tarafından belirlenen Etakaresi .06'dan düşük olanlar küçük, .06-.14 arasında olanlar orta, .14'ten yüksek olanlar büyük olarak belirtilmiştir. Nitel ölçümdeki cevaplar, istismardan korunma becerileri kategorilerinde nicel içerik analizi tekniği ile incelenmiştir (Eslek & Yılmaz Irmak, 2022; Hazzard vd., 1991; Hébert vd., 2001). Öncelikle Eslek ve Yılmaz Irmak (2022) tarafından belirlenen kodlar temelinde ilk iki yazar tarafından tımdengelimci bir kodlama süreci gerçekleştirilmiştir. Kodlayıcılar arası tutarlılık %92 bulunmuştur. Ortaklaşılmalı kodlar için üçüncü bir uzmandan görüş alınıp tam uzlaşma sağlanmıştır. Üçüncü uzman gelişim psikolojisi doktora öğrencisidir, çocuk cinsel istismarını önleme konusunda iki ve kodlama yapılan üç bilimsel çalışmada yer almıştır.

BULGULAR

3.1. Programın Etkililiğine İlişkin Bulgular

Bu bölümde 2 (Grup: müdahale ve karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test ve son test) X 2 (Sınıf: 5. ve 6. sınıf) X 2 (SED: düşük ve orta) X 2 (Cinsiyet: kız ve oğlan) tekrarlı ölçümler için

varyans analizleri gerçekleştirilmiştir. Cinsiyet değişkeninin hiçbir ana etki ve ortak etkiye sahip olmaması cinsiyetin düzenleyici etkiye sahip olmadığını göstermiştir. Analiz sonuçlarının anlaşılabilirliğini sağlamak amacıyla cinsiyete ilişkin sonuçlar raporlanmamıştır. Veriye 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test, son test) X 2 (Sınıf: 5. sınıf, 6. sınıf) X 2 (SED: düşük, orta) tekrarlı ölçümler için varyans analizleri yapılarak sonuçlar raporlaştırılmıştır. Anlaşılma kolaylığı sağlamak için ve programın etkililiğine dair bilgi verdiği için sadece Grup X Zaman, Grup X Zaman X Sınıf, Grup X Zaman X SED ve Grup X Zaman X Sınıf X SED ortak etkileri raporlanmaktadır.

3.2. Erken Ergenlerin Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Müdahale ve karşılaştırma gruplarındaki istismar, ergenlik, cinsellik ve toplumsal cinsiyet konularındaki bilgi düzeyi değerlendirmeleri sırasıyla sunulacaktır. Grupların bilgi düzeylerine ilişkin ortalama ve standart sapmalar Tablo 3'te, analiz sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur

Tablo 3

Müdahale ve Karşılaştırma Gruplarının KFDÖ, CSBTE-EDDBT, CSBTE-ECYİÖ ve CSBTE-TCÖ Ön test ve Son test Ölçümlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Düşük SED								Orta SED							
	Müdahale Grubu				Karşılaştırma Grubu				Müdahale Grubu				Karşılaştırma Grubu			
	Ön test		Son test		Ön test		Son test		Ön test		Son test		Ön test		Son test	
	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)
KFDÖ																
5. Sınıf	41	15.19 (3.30)	41	16.69 (3.97)	36	15.55 (3.22)	36	16.22 (3.23)	25	17.64 (2.07)	25	17.36 (3.53)	36	16.8 (3.17)	36	17.75 (2.89)
6. Sınıf	31	14.90 (4.16)	31	15.61 (5.20)	39	15.85 (3.85)	39	16.64 (3.57)	40	17.80 (2.13)	40	18.90 (1.70)	25	17.22 (2.64)	25	17.72 (3.04)
Toplam	72	15.06 (3.67)	72	16.22 (4.54)	75	15.71 (3.54)	75	16.44 (3.39)	65	17.73 (2.10)	65	18.31 (2.64)	61	17 (2.95)	61	17.74 (2.93)
CSBTE-EDDBT																
5. Sınıf	41	4.63 (2.42)	41	9.14 (3.97)	36	6.16 (2.97)	36	5.94 (3.01)	25	5.93 (2.95)	25	10.88 (3.06)	36	5.5 (3.19)	36	4.41 (3.42)
6. Sınıf	31	5.25 (3.43)	31	8.83 (4.65)	39	7.17 (3.18)	39	7.89 (4.58)	40	7.2 (3.62)	40	13.77 (3.16)	25	8 (4.35)	25	6.52 (4.18)
Toplam	72	4.90 (2.89)	72	9.01 (4.25)	75	6.69 (3.1)	75	6.96 (4)	65	6.71 (3.41)	65	12.66 (3.41)	61	6.52 (3.88)	61	5.27 (3.86)
CSBTE-ECYİÖ																
5. Sınıf	41	18.75 (2.62)	41	20.88 (3.57)	36	18.8 (3.7)	36	19.52 (3.81)	25	17.62 (3.37)	25	20.96 (3.49)	36	18.72 (3.22)	36	18.27 (2.28)
6. Sınıf	31	20.32 (4.05)	31	21.19 (5.12)	39	18.51 (3.52)	39	19.87 (3.66)	40	19.12 (3.26)	40	23.3 (3.36)	25	19.8 (3.3)	25	19.72 (4.19)
Toplam	72	19.42 (3.38)	72	21.01 (4.28)	75	18.65 (3.59)	75	19.70 (3.71)	65	18.54 (3.36)	65	22.4 (3.57)	61	19.16 (3.27)	61	18.86 (3.25)
CSBTE-TCÖ																
5. Sınıf	41	18.82 (5.74)	41	20.19 (6.79)	36	20.38 (5.23)	36	19.78 (6.72)	25	22.66 (5.25)	25	23.6 (6.24)	36	22.25 (6.13)	36	23.11 (5.98)
6. Sınıf	31	21.54 (6.21)	31	23.7 (6.39)	39	22.28 (5.55)	39	21.82 (5.72)	40	25.67 (4.68)	40	27.05 (4.44)	25	23.52 (6.64)	25	24.4 (6.42)
Toplam	72	20 (6.06)	72	21.7 (6.81)	75	21.37 (5.44)	75	20.84 (6.26)	65	24.51 (5.08)	65	25.72 (5.43)	61	22.77 (6.32)	61	23.63 (6.15)

Not. KFDÖ = Kişisel Güvenlik Farkındalık Ölçeği; CSBTE- EDDBT = Cinsel Sağlık Bilgi ve Tutum Envanteri Ergenlik Dönemi Değişiklikleri Bilgi; CSBTE- ECYİÖ = Cinsel Sağlık Bilgi ve Tutum Envanteri Ergenlik Dönemi ve Cinsellikle İlgili Yanlış İnanışlar Ölçeği; CSBTE- TCÖ = Cinsel Sağlık Bilgi ve Tutum Envanteri Toplumsal Cinsiyet Ölçeği

Katılımcıların istismar bilgi düzeylerini değerlendirmek için KFDÖ toplam puanı 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test, son test) X 2 (Sınıf: 5.sınıf, 6. sınıf) X 2 (SED: düşük, orta) tekrarlayan ölçümler varyans analizi ile incelenmiştir. Grup X Zaman X Sınıf X SED ortak etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve etki büyüklüğünün küçük olduğu bulunmuştur. Farklılığın kaynağını değerlendirmek için yapılan ikili karşılaştırmalara göre müdahale

grubundaki okulun yer aldığı düşük SED’de olan mahalleden seçilen 5. sınıfların ($p < .001$) ve okulun yer aldığı orta SED’de olan mahalleden seçilen 6. sınıfların ($p = .006$) istismar bilgi puanlarının ön testten son teste arttığı görülmüştür. Müdahale grubundaki okulun yer aldığı düşük SED’de olan mahalleden seçilen 6. sınıflar ve okulun yer aldığı orta SED’de olan mahalleden seçilen 5. sınıfların puanlarında farklılaşma görülmemiştir. Karşılaştırma grubunda yalnızca orta SED’de olan 5. sınıfların istismar bilgi puanları ön testten son teste artarken ($p = .03$) diğer gruplarda değişim olmamıştır. Grup X Zaman, Grup X Zaman X SED ve Grup X Zaman X Sınıf ortak etkilerinde istatistiksel bakımdan anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

Katılımcıların ergenlik bilgi düzeylerini incelemek için EDDBT toplam puanı 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test, son test) X 2 (Sınıf: 5. sınıf, 6. sınıf) X 2 (SED: düşük, orta) tekrarlayan ölçümler için varyans analizi ile incelenmiştir. Grup X Zaman ortak etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve etki büyüklüğü büyük bulunmuştur. Farklılığın kaynağını değerlendirmek için yapılan ikili karşılaştırmalara göre müdahale grubunun ergenlik bilgi düzeyleri ön testten son teste artarken ($p < .001$), karşılaştırma grubunda istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir. Grup X Zaman X SED ortak etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve etki büyüklüğünün küçük olduğu bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağını değerlendirmek için yapılan ikili karşılaştırmalara göre müdahale grubunda okulun yer aldığı düşük SED’de ($p < .001$), ve orta SED’de ($p < .001$) olan mahalleden seçilen katılımcıların puanları ön testten son teste artmış, karşılaştırma grubunda okulun yer aldığı orta SED’de olan mahalleden seçilen katılımcıların puanları ön testten son teste azalmış ($p = .01$), düşük SED’de olanların puanlarında istatistiksel farklılaşma bulunmamıştır. Grup X Zaman X Sınıf X SED ortak etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve etki büyüklüğünün küçük olduğu bulunmuştur. Farklılığın kaynağını incelemek için yapılan ikili karşılaştırmalara göre müdahale grubunda okulun yer aldığı düşük ve orta SED’de olan mahalleden seçilen 5 ve 6. sınıfların puanları ön testten son teste istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde artarken ($p < .001$), karşılaştırma grubunda orta SED’de olan 6. sınıftaki katılımcıların puanları düşmüş ($p = .05$), okulun bulunduğu düşük SED’de olan mahalleden seçilen 5 ve 6. sınıfların, okulun bulunduğu orta SED’de olan mahalleden seçilen 5. sınıfların puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma bulunmamıştır. Grup X Zaman X Sınıf ortak etkisinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

Katılımcıların cinsellik bilgi düzeylerini incelemek için ECYİÖ toplam puanı 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test, son test) X 2 (Sınıf: 5. sınıf, 6. sınıf) X 2 (SED: düşük, orta) tekrarlayan ölçümler varyans analizi ile incelenmiştir. Grup X Zaman ortak etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve etki büyüklüğü orta bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağını değerlendirmek için yapılan ikili karşılaştırmalara göre müdahale grubunun cinsellik bilgi düzeyleri ön testten son teste artarken ($p < .001$), karşılaştırma grubunda istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemektedir. Grup X Zaman X SED ortak etkisinin istatistiksel olarak anlamlı ve etki büyüklüğünün küçük olduğu bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağını değerlendirmek için yapılan ikili karşılaştırmalara göre müdahale grubunda düşük ($p = .004$) okulun bulunduğu orta SED’de ($p < .001$) olan mahalleden seçilen katılımcıların ve karşılaştırma grubunda düşük SED’de olanların ($p = .04$) puanları ön testten son teste artmıştır. Karşılaştırma grubunda okulun bulunduğu orta SED’de bulunan mahalleden seçilen katılımcıların puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma bulunmamıştır. Grup X Zaman X Sınıf ve Grup X Zaman X Sınıf X SED ortak etkilerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

Katılımcıların toplumsal cinsiyet bilgi düzeylerini incelemek için TCÖ toplam puanı 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test, son test) X 2 (Sınıf: 5. sınıf, 6. sınıf) X 2 (SED: düşük, orta) tekrarlayan ölçümler varyans analizi ile incelenmiştir. Grup X Zaman ortak etkisi marjinal olarak anlamlı ve etki büyüklüğü düşük bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağını değerlendirmek için yapılan ikili karşılaştırmalara göre müdahale grubunun toplumsal cinsiyet puanları ön testten son teste artarken ($p = .003$), karşılaştırma grubunun puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir. Grup X Zaman X SED, Grup X Zaman X Sınıf ve Grup X Zaman X Sınıf X SED ortak etkilerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

3.3. Erken Ergenlerin Beceri Düzeylerinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Müdahale ve karşılaştırma gruplarının istismardan korunma becerilerini değerlendirmek için oluşturulan TCS, ECS ve ECC puanlarına ilişkin bulgular sırasıyla sunulacaktır. Grupların beceri düzeylerine ilişkin ortalama ve standart sapmalar Tablo 4'te analiz sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 4

Müdahale ve Karşılaştırma Gruplarının TCS, ECS ve ECC Ön test ve Son test Ölçümlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerler

	Düşük SED								Orta SED							
	Müdahale Grubu				Karşılaştırma Grubu				Müdahale Grubu				Karşılaştırma Grubu			
	Ön test		Son test		Ön test		Son test		Ön test		Son test		Ön test		Son test	
	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)
TCS																
5. Sınıf	41	6.93 (1.79)	41	7.54 (1.76)	36	7.97 (1.94)	36	7.61 (1.84)	25	7.16 (2.11)	25	7.16 (2.11)	36	7.79 (1.98)	36	7.68 (1.89)
6. Sınıf	31	7.12 (1.89)	31	7.25 (2.01)	39	6.89 (1.77)	39	7.02 (2.09)	40	7.87 (2.09)	40	7.87 (2.09)	25	7.2 (1.52)	25	7.52 (1.44)
Toplam	72	7.01 (1.82)	72	7.41 (1.86)	75	7.41 (1.92)	75	7.3 (1.98)	65	7.6 (2.11)	65		61	7.55 (1.81)	61	7.61 (1.71)
ECS																
5. Sınıf	41	5.27 (2.54)	41	6.82 (1.86)	36	6.93 (1.95)	36	6.66 (2.15)	25	6.84 (2.96)	25	6.68 (2.35)	36	6.6 (2.68)	36	6.92 (2.09)
6. Sınıf	31	6.09 (2.41)	31	6.62 (2.28)	39	5.97 (2.13)	39	6.07 (2.3)	40	6.72 (2.21)	40	7.17 (2.31)	25	6.36 (1.84)	25	7 (1.38)
Toplam	72	5.62 (2.5)	72	6.73 (2.04)	75	6.43 (2.08)	75	6.36 (2.23)	65	6.76 (2.51)	65	6.98 (2.35)	61	6.5 (2.36)	61	6.95 (1.82)
ECC																
5. Sınıf	41	4.6 (2.01)	41	6.08 (1.64)	36	6.08 (1.67)	36	6.22 (1.8)	25	5.76 (1.64)	25	6.12 (2.14)	36	5.81 (2.11)	36	6.28 (1.63)
6. Sınıf	31	5.45 (2.01)	31	6.29 (2.23)	39	5.46 (1.74)	39	5.51 (1.98)	40	6.15 (2.03)	40	6.3 (2.09)	25	5.68 (1.51)	25	6.36 (1.15)
Toplam	72	4.96 (2.04)	72	6.17 (1.91)	75	5.76 (1.73)	75	5.85 (1.92)	65	6 (1.88)	65	6.23 (2.09)	61	5.75 (1.88)	61	6.31 (1.44)

Not. TCS = Toplam Cevap Sayısı; ECS = Etkili Cevap Sayısı; ECC = Etkili Cevap Çeşitliliği.

Katılımcıların cinsel istismardan korunmak için beceri düzeylerini incelemek amacıyla TCS toplam puanı 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test, son test) X 2 (Sınıf: 5. sınıf, 6. sınıf) X 2 (SED: düşük ve orta) tekrarlayan ölçümler varyans analizi ile incelenmiştir. Grup X Zaman, Grup X Zaman X SED, Grup X Zaman X Sınıf ve Grup X Zaman X Sınıf X SED ortak etkilerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

Katılımcıların cinsel istismardan korunmak için beceri düzeylerini incelemek amacıyla ECS toplam puanı 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test, son test) X 2 (Sınıf: 5. sınıf, 6. sınıf) X 2 (SED: düşük, orta) tekrarlayan ölçümler varyans analizi ile incelenmiştir. Grup X Zaman X SED ortak etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve etki büyüklüğü küçük bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağını değerlendirmek için yapılan ikili karşılaştırmalara göre, müdahale grubunda düşük SED'de olanların puanları ön testten son teste artarken ($p = .001$) müdahale grubunda okulun bulunduğu orta SED'de olan mahalleden seçilen ve karşılaştırma grubundaki okulun bulunduğu düşük ve orta SED'de olan mahalleden seçilen katılımcıların puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir. Grup X Zaman, Grup X Zaman X Sınıf ve Grup X Zaman X Sınıf X SED ortak etkilerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

Katılımcıların cinsel istismardan korunmak için beceri düzeylerini incelemek amacıyla ECC toplam puanı 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test, son test) X 2 (Sınıf: 5. sınıf, 6. sınıf) X 2 (SED: düşük, orta) tekrarlayan ölçümler varyans analizi ile incelenmiştir. Grup

X Zaman X SED ortak etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve etki büyüklüğü küçük bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağını değerlendirmek için yapılan ikili karşılaştırmalara göre, müdahale grubunda düşük SED’de olanların ($p < .001$) ve karşılaştırma grubunda orta SED’de olanların ($p = .03$) puanları ön testten son teste artarken müdahale grubunda orta SED’de olan ve karşılaştırma grubundaki okulun bulunduğu düşük SED’de olan mahalleden seçilen katılımcıların puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir. Grup X Zaman, Grup X Zaman X Sınıf ve Grup X Zaman X Sınıf X SED ortak etkilerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

3.4. Programın Olası Olumsuz Duygusal Etkilerine İlişkin Bulgular

Programın olası olumsuz duygusal etkileri erken ergenlerden alınan duygu düzenleme (DD) ölçümleri ile değerlendirilmiştir. Programın olası olumsuz duygusal etkilerine ilişkin ortalama ve standart sapmalar Tablo 5’te analiz sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 5

Müdahale ve Karşılaştırma Gruplarının DD ve Alt Boyutlarına İlişkin Ön test ve Son test Ölçümlerinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Düşük SED								Orta SED							
	Müdahale Grubu				Karşılaştırma Grubu				Müdahale Grubu				Karşılaştırma Grubu			
	Ön test		Son test		Ön test		Son test		Ön test		Son test		Ön test		Son test	
	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)	n	Ort. (SS.)
DD İçsel İşlevsel																
5. Sınıf	41	15.36 (3.43)	41	14.31 (3.94)	36	14.63 (3.64)	36	14.94 (4.04)	25	15.12 (3.38)	25	15.36 (3.76)	36	16.13 (3.36)	36	15.66 (3.81)
6. Sınıf	31	13.38 (3.94)	31	13.74 (5.33)	39	13.82 (3.26)	39	14.53 (2.89)	40	16.55 (2.52)	40	16.37 (3.63)	25	15.56 (3.52)	25	14.76 (4.05)
Toplam	72	14.51 (3.76)	72	14.06 (4.56)	75	14.21 (3.45)	75	14.73 (3.47)	65	16 (2.94)	65	15.98 (3.68)	61	15.9 (3.41)	61	15.29 (3.90)
DD İçsel İşlevsiz																
5. Sınıf	41	9.56 (3.36)	41	9.85 (3.9)	36	10.13 (3.96)	36	11.58 (5.45)	25	12.56 (4.61)	25	12.56 (4.48)	36	9.8 (4.04)	36	9.8 (3.97)
6. Sınıf	31	10.29 (5)	31	11.51 (4.55)	39	11.20 (2.98)	39	11.35 (3.49)	40	10.55 (3.07)	40	10.22 (2.85)	25	11.04 (3.64)	25	10.68 (3.96)
Toplam	72	9.87 (4.13)	72	10.56 (4.24)	75	10.69 (3.5)	75	11.46 (4.51)	65	11.32 (3.83)	65	11.12 (3.71)	61	10.3 (3.9)	61	10.16 (3.96)
DD Dışsal İşlevsel																
5. Sınıf	41	11.53 (3.68)	41	10.93 (3.67)	36	11.13 (4.12)	36	11.77 (3.69)	25	11.67 (3.43)	25	11.71 (3.74)	36	12.04 (3.67)	36	10.33 (3.29)
6. Sınıf	31	10.16 (4.51)	31	10.29 (4.15)	39	11.61 (3.51)	39	11.61 (3.37)	40	12.22 (3.88)	40	12.52 (3.32)	25	11.56 (3.68)	25	11.36 (3.659)
Toplam	72	10.94 (4.09)	72	10.65 (3.87)	75	11.38 (3.79)	75	11.69 (3.51)	65	12.01 (3.7)	65	12.21 (3.48)	61	11.84 (3.65)	61	10.75 (3.45)
DD Dışsal İşlevsiz																
5. Sınıf	41	6.31 (1.84)	41	6.55 (2.18)	36	7.75 (3.26)	36	8.08 (3.4)	25	7.8 (3.62)	25	8.42 (4.3)	36	7.06 (2.67)	36	6.22 (2.58)
6. Sınıf	31	8.06 (3.72)	31	8.74 (4.08)	39	7.92 (2.68)	39	8.58 (3.44)	40	7.15 (2.24)	40	7.37 (2.26)	25	8 (3.29)	25	7.72 (3.45)
Toplam	72	7.06 (2.92)	72	7.49 (3.3)	75	7.84 (2.95)	75	8.34 (3.41)	65	7.4 (2.84)	65	7.77 (3.21)	61	7.45 (2.95)	61	6.83 (3.03)

Not. DD = Duygu Düzenleme.

Programın olası olumsuz duygusal etkilerini incelemek için Duygu düzenleme içsel işlevsel, içsel işlevsel olmayan, dışsal işlevsel ve dışsal işlevsel olmayan becerileri toplam puanları 2 (Grup: müdahale, karşılaştırma) X 2 (Zaman: ön test, son test) X 2 (Sınıf: 5. sınıf, 6. sınıf) X 2 (SED: düşük, orta) tekrarlayan ölçümler varyans analizi ile incelenmiştir. Grup X Zaman, Grup X Zaman X SED, Grup X Zaman X Sınıf ve Grup X Zaman X Sınıf X SED ortak etkilerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

Tablo 6

Tekrarlayan Ölçümler için Varyans Analizi Sonuçları

Ortak Etkiler												
Grup X Zaman				Grup X Zaman X SED			Grup X Zaman X Sınıf			Grup X Zaman X Sınıf X SED		
Değişkenler	Wilk's Lamda	F_{sd} η^2	η^2	Wilk's Lamda	F_{sd} η^2	η^2	Wilk's Lamda	F_{sd} η^2	η^2	Wilk's Lamda	F_{sd} η^2	η^2
KFDÖ	1.00	$F_{1,265}=0.02$	.000	.99	$F_{1,265}=1.15$	.004	.99	$F_{1,265}=0.52$	.002	.98	$F_{1,265}=4.73$	.02
CSBTE-EDDBT	.67	$F_{1,265}=130.98$	.33	.96	$F_{1,265}=11.73$	.04	1.00	$F_{1,265}=0.00$	.000	.98	$F_{1,265}=4.24$	.02
CSBTE-ECYİÖ	.94	$F_{1,265}=17.24$	.06	.96	$F_{1,265}=10.87$	.04	.99	$F_{1,265}=0.43$	.002	.99	$F_{1,265}=1.21$	.005
CSBTE-TCÖ	.99	$F_{1,265}=3.57$	.01	.99	$F_{1,265}=2.17$	.008	.99	$F_{1,265}=0.15$	.001	1.00	$F_{1,265}=0.00$	.000
TCS	.99	$F_{1,265}=0.18$	.001	.99	$F_{1,265}=2.06$	.008	.99	$F_{1,265}=0.65$	.002	.99	$F_{1,265}=1.14$	.004
ECS	.99	$F_{1,265}=1.55$	.006	.98	$F_{1,265}=5.36$	.02	.99	$F_{1,265}=1.57$	.006	.99	$F_{1,265}=1.78$	.007
ECC	.99	$F_{1,265}=2.04$	.008	.97	$F_{1,265}=7.01$	.03	.99	$F_{1,265}=0.88$	.003	1.00	$F_{1,265}=0.02$	.000
DD İçsel İşlevsel	1.00	$F_{1,265}=0.27$	.001	.99	$F_{1,265}=3.18$	.01	.99	$F_{1,265}=0.28$	.001	.99	$F_{1,265}=0.39$	.001
DD İçsel İşlevsiz	1.00	$F_{1,265}=0.00$	.000	1.00	$F_{1,265}=0.00$	.000	.99	$F_{1,265}=1.72$	.006	.99	$F_{1,265}=1.61$	.006
DD Dışsal İşlevsel	.99	$F_{1,265}=0.81$	.001	.99	$F_{1,265}=3.02$	.01	1.00	$F_{1,265}=0.00$	.000	.99	$F_{1,265}=0.76$	.003
DD Dışsal İşlevsiz	.99	$F_{1,265}=2.02$	.008	.99	$F_{1,265}=2.40$	.009	.99	$F_{1,265}=0.42$	.002	.99	$F_{1,265}=0.65$	.002

Not. * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ ^t= marjinal anlamlılık

KFDÖ = Kişisel Güvenlik Farkındalık Ölçeği; CSBTE- EDDBT = Cinsel Sağlık Bilgi ve Tutum Envanteri Ergenlik Dönemi Değişiklikleri Bilgi; CSBTE- ECYİÖ = Cinsel Sağlık Bilgi ve Tutum Envanteri Ergenlik Dönemi ve Cinsellikle İlgili Yanlış İnanışlar Ölçeği; CSBTE- TCÖ = Cinsel Sağlık Bilgi ve Tutum Envanteri Toplumsal Cinsiyet Ölçeği, TCS = Toplam Cevap Sayısı; ECS = Etkili Cevap Sayısı; ECC = Etkili Cevap Çeşitliliği, DD = Duygu Düzenleme

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” cinsel istismar önleme programının okul psikolojik danışmanı uygulamalarının etkililiği ve programın etkililiği üzerinde sınıf, SED ve cinsiyetin düzenleyici etkisi incelenmiştir. Cinsiyetin düzenleyici etkisinin görülmemesi nedeniyle cinsiyet değişkeni analizden çıkarılarak analizler sunulmuştur. Bu çalışmada istismar, cinsellik, ergenlik ve toplumsal cinsiyet bilgi düzeyi ve cinsel istismardan korunma beceri değişkenleri üzerinde cinsiyetin düzenleyici etkisi olmadığı bulunmuştur. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular alanyazındaki bulgularla tutarlıdır (Campo Sánchez & López Sánchez, 2006; Eslek & Yılmaz Irmak, 2022; Jacobs vd., 1995; Morris vd., 2017). Bu sonuç “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programının okul psikolojik danışman uygulamalarının hem kız hem oğlan erken ergenler için etkili olduğunu göstermektedir. İstismar bilgi düzeyi bakımından sınıf ve SED’in düzenleyici etkisi görülürken, cinsellik, ergenlik ve toplumsal cinsiyet bilgi düzeyi bakımından sınıf ve SED’in düzenleyici etkisi görülmemiştir. Cinsel istismardan korunma beceri düzeyi bakımından ise SED’in düzenleyici etkisi görülmüştür. Bu sonuçlar programın okul psikolojik danışmanı uygulamalarının cinsellik, ergenlik ve toplumsal cinsiyet bakımından her iki sınıfta ve okulun yer aldığı her iki SED’den mahalleden seçilen erken ergenler için etkili bulunduğunu göstermiştir. Ancak bu sonuçlar istismar bilgi düzeyi ve cinsel istismardan korunma beceri düzeyleri bakımından çeşitli özelliklerdeki erken ergenlerin programdan daha fazla yararlandığını göstermektedir.

İstismar bilgi düzeyi için yapılan analizler incelendiğinde sınıf ve SED’in düzenleyici etkisinin olduğu görülmüştür. Müdahale grubunda okulun bulunduğu düşük SED’de olan mahalleden seçilen 5. sınıflarda, okulun bulunduğu orta SED’de olan mahalleden seçilen 6. sınıflarda bilgi düzeyi artmıştır. Bu sonuç, istismar bilgi düzeyindeki etkililiğin sınıf düzeyi ve SED’e göre değiştiğini göstermektedir. Yaşın ve sınıfın düzenleyici etkisini inceleyen çalışmalarda değişim bulan (Campo Sánchez & López Sánchez, 2006; Jacobs vd., 1995; Thompson vd., 2022; Tutty vd., 2020) ve bulmayan (Eslak & Yılmaz Irmak, 2022; Hébert, vd., 2001; Smothers & Smothers, 2011; Kızıltepe vd., 2022) çalışmalar bulunmaktadır. Alanyazında, bu konuda bulgular çeşitlilik göstermektedir. Aynı şekilde SED’e göre değişim bulmayan (Shenderovich vd., 2020) ve bulan (Morris vd., 2017) çalışmalar bulunmaktadır. Morris ve diğerleri (2017) alt SED’deki katılımcıların programdan daha fazla yararlandığını bildirmişlerdir. Erken ergenlik dönemindeki çalışmalarda bilgi düzeyinin artışı konusundaki yaş, sınıf düzeyi ve SED için gözlenen çeşitliliğin bir nedeni ergenliğe geçişin geniş bir yaş aralığında gerçekleşmesi olabilir. Erken ergenlik dönemindeki katılımcıların bir kısmının ergenlik dönemi değişimleri başlamışken bazıları hala bu özellikleri sergilemiyor olabilirler. Ergenlik dönemine giren katılımcıların cinsel değişimlerinin başlaması sebebiyle, daha ilginç ve anlaşılır geldiğinden cinsel istismarla ilgili bilgileri daha iyi öğrenmiş olabilirler. Ayrıca bu çalışmada programdan yararlanan gruptaki (okulun bulunduğu orta SED’de olan mahalleden seçilen 6. sınıf ($n = 40$) ve düşük SED’de olan mahalleden seçilen 5. sınıftaki ($n = 41$)) katılımcıların programdan yararlanmayan gruptaki (okulun bulunduğu orta SED’de olan mahalleden seçilen 5. sınıf ($n = 25$) ve düşük SED’de olan mahalleden seçilen 6. sınıftaki ($n = 31$)) katılımcılara kıyasla daha fazla sayıda olduğu görülmektedir. Programın etkililiğinin daha geniş bir örneklemle çalışılması sınıf ve SED’in düzenleyici etkileri konusunda aydınlatıcı olacaktır. Sonuç olarak okul psikolojik danışmanı uygulamalarının ardından, istismar bilgi düzeyi bakımından okulun bulunduğu hem düşük ve orta SED’de yer alan mahallelerden seçilen hem de 5. ve 6. sınıfa devam eden erken ergenlerin programdan yararlandığı saptanmıştır.

Erken ergenlerin ergenlik ve toplumsal cinsiyet bilgi düzeyleri için sınıf ve SED’in düzenleyici etkisinin olmadığı görülmüştür. Her iki SED ve her iki sınıf düzeyindeki katılımcıların ergenlik ve toplumsal cinsiyet bilgi düzeyinde artış saptanmıştır. Bu sonucun alan yazınla uyumlu olduğu söylenebilir (Eslak & Yılmaz Irmak, 2022; Öztürk & Siyez, 2015). Okul psikolojik danışmanı uygulamalarının her iki sınıf ve SED’de okulun bulunduğu mahalleden seçilen erken ergenlerde ergenlik ve toplumsal cinsiyet bilgilerini arttırdığı saptanmıştır.

Toplumumuzda ergenlik ve toplumsal cinsiyet konularında ailelerde ve okullarda bilgilendirme çok sınırlı yapıldığından hem düşük hem orta SED’de olan mahalelerde bulunan okullarda, 5. ve 6. sınıfa devam eden erken ergenlerin program içeriğinden yararlandığı görülmüştür. Cinsellik bilgi düzeyi, okulun bulunduğu düşük SED olan mahalleden seçilen müdahale ve karşılaştırma grubunda ve okulun bulunduğu orta SED olan mahalleden seçilen müdahale grubunda artmıştır. Cinsellik bilgi düzeyi konusunda okulun bulunduğu düşük SED olan mahalleden seçilen karşılaştırma grubunda görülen artış, erken ergenlerin kendilerine ilginç gelen bilgileri mahalleden arkadaşlarıyla paylaşmasından kaynaklı olarak bulaşma etkisi ile açıklanabilir. Bunun yanı sıra ön testler erken ergenlerin merakını uyandırmış ve farklı bilgi kaynaklarına ulaşarak bilgi edinmelerine yol açmış da olabilir (Yılmaz Irmak vd., 2018). Bir başka deyişle karşılaştırma grubunda görülen artışın sebebi teste tabi tutulmanın ve bulaşmanın iç geçerliği tehdit etmesinden kaynaklanabilir. Sonuç olarak, okul psikolojik danışmanı uygulamalarının cinsellik bilgi düzeyini arttırdığı görülmektedir.

Cinsel istismardan korunma becerilerine dair analizlerde sınıfın düzenleyici etkisi yokken SED’in düzenleyici etkiye sahip olduğu görülmüştür. Müdahale grubunda orta SED’de bir değişim görülmezken, düşük SED’de istismardan korunma becerileri artmıştır. Bu sonuçlar alan yazındaki bir çalışmayla benzerdir (Morris ve ark., 2017). Düşük SED grubundaki erken ergenlerin becerilerinde eksikleri (yetişkinden gelen talebe hayır diyebilmek ve yetişkinlerden yardım isteyebilmek gibi) daha fazla olabileceken orta SED’de bu becerilerin edinildiği farklı ortamlar olabilmektedir. Bu nedenle düşük SED grubunun istismardan korunma becerileri konusunda programdan daha fazla yararlandıkları düşünülmektedir. Düşük SED’deki erken ergenlerin sosyalleşme fırsatları daha kısıtlı olduğu için programdaki beceri eğitiminden daha fazla yararlanmış olabilirler. Ek olarak “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programının etkililiğinin değerlendirildiği ilk çalışma orta SED grubunda yapılmış ve bu grupta cinsel istismardan korunma becerilerinde artış olduğu görülmüştür (Eslek & Yılmaz Irmak, 2022). Bu sonuç da programın orta SED’de de istismardan korunma becerisini arttırdığını göstermektedir. Bu nedenle, çalışmanın farklı SED gruplarıyla tekrarlanması önerilebilir. Okul psikolojik danışmanı uygulamaları cinsel istismardan korunma becerileri bakımından incelendiğinde, okulun bulunduğu düşük SED mahalleden seçilen erken ergenlerin bu bakımdan programdan daha fazla yararlandığı saptanmıştır.

Programın ardından duygu düzenleme bakımından bir değişimin olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle, alan yazındaki bulgulara paralel şekilde “Dersimiz: Güvenli ilişkiler” programının olumsuz duygusal bir etkisi bulunmamıştır (Campo Sánchez & López Sánchez, 2006). Bu sonuç, önleme programındaki etkinliklerin katılımcıların duyguları üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığına işaret etmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının program uygulamalarının erken ergenlerin üzerinde olumsuz bir duygusal etkisinin olmadığı görülmüştür. Program erken ergenlerde yoğun duygu değişimlerine neden olsaydı daha fazla duygu düzenleme stratejisi kullanmaları beklenmekteydi. Ancak grupların duygu düzenleme bakımından benzer düzeyde olması programın yoğun duygu değişimlerine sebep olmadığını ve erken ergenlerin olumsuz etkilenmediğini göstermektedir.

İstatistiksel analizlerin haricinde uygulamaların ardından okul psikolojik danışmanlarıyla yapılan toplantıda, okul psikolojik danışmanları, erken ergenlerin etkinliklere keyifle katıldıklarını ve katılmaya devam etmeyi istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca program etkinliklerini ve içeriğini iki sınıf için de uygun bulmuşlardır. Programı yeni gruplarda uygulamayı planladıklarını ifade etmişlerdir. Programın okuldaki rehberlik çalışmalarına birçok alanda destek olduğu ve olacağı değerlendirmesinde bulunmuşlardır. Velilerden ve öğrencilerden olumlu geri dönüşler aldıklarını ifade etmişlerdir. Program içeriğinin erken ergenlere uygun olmadığına dair başlangıçta bazı tereddütleri olsa da uygulamalar esnasında erken ergenlerin bu konulara olan merakını ve ilgisini gördüklerini, içerikle ilgili bir güçlük yaşamadıklarını ve program içeriğine dair bir önerileri olmadığını belirtmişlerdir.

4.1. Uygulamacılara Öneriler

Araştırma bulguları, SED'in "Dersimiz: Güvenli İlişkiler" programının etkililiği üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, eğitim politikalarının şekillendirilmesinde SED farklılıklarının dikkate alınması büyük önem taşımaktadır. Özellikle düşük SED'e sahip öğrenci gruplarında beceri düzeylerinde anlamlı artışlar gözlemlenmiş olması, bu grupların güçlenmeye ve desteklenmeye daha açık olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, programların içerik ve uygulama süreçlerinin sosyo-ekonomik dezavantajlara duyarlı biçimde yapılandırılması, fırsat eşitliğini sağlamada kritik bir unsur olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, okul psikolojik danışmanlarının bu tür müdahaleleri etkili biçimde uygulayabilmeleri için, sosyo-ekonomik çeşitliliğe duyarlı mesleki gelişim programlarına erişimlerinin artırılması ve aile katılımını teşvik eden bütüncül yaklaşımların benimsenmesi önerilebilir. Eğitim sisteminin eşitlikçi bir yapıya kavuşabilmesi adına, SED temelli veriye dayalı izleme ve değerlendirme mekanizmalarının kurulması da önemli bir politika önerisi olarak öne çıkmaktadır.

Çalışma bulguları, okul psikolojik danışmanlarının erken ergenlik dönemindeki öğrencileri çocuk cinsel istismarı, cinsellik, ergenlik ve toplumsal cinsiyet konularında bilgilendirmelerinin önemine işaret etmekte; bu tür programların uygulanmasının ergenlerin bilgi ve beceri düzeylerinde anlamlı artışlar sağladığını ortaya koymaktadır. Özellikle sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı mahallelerde yaşayan yüksek riskli gruplara yönelik müdahalelerin, çocukların cinsel istismardan korunma becerilerini artırmada daha etkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, program uygulayıcılarının görüşleri, içerik uygulamalarının ötesinde ebeveynlerin tepkileri ve okul yöneticileriyle yaşanan işbirliği sorunlarının süreci zorlaştırabildiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, okul yöneticilerinin çocuk cinsel istismarı konusunda bilgilendirilmeleri, bildirim süreçlerinde okul psikolojik danışmanlarıyla işbirliği içinde hareket etmeleri ve süreci engelleyici tutum sergileyen yöneticilere yönelik idari yaptırımların uygulanması; programın sürdürülebilirliğini sağlamada ve uygulayıcılar için daha destekleyici bir okul ortamı oluşturmada önemli bir adım olacaktır.

Okul psikolojik danışmanı uygulamalarının dışarıdan gelen uzmanın (psikolog) uygulamalarında olduğu gibi (Eslek & Yılmaz Irmak, 2022) erken ergenlerin çocuk cinsel istismarından korunmaya yönelik bilgi ve becerilerinin artırılması bakımından etkili bulunduğu görülmektedir. Erken ergenler okulda uzun vakitler geçirdikleri için bir istismar riski durumunda kolaylıkla okul psikolojik danışmanına ulaşabileceklerinin farkında olacaklardır. Ayrıca erken ergenler okul psikolojik danışmanının çocuk cinsel istismarı programını uygulaması sebebiyle bu konuda bilgili olduğunu bilecek ve ergeni riskli durumlarda destekleyebileceğinin ayırda varacaklardır. Erken ergenler, programın uygulamalarından sonra çocuk cinsel istismarı, ergenlik ve cinsel eğitim konularında ihtiyaç duyduğu ek bilgileri de okul psikolojik danışmanından edinebileceklerdir. Bu da uzun vadede özellikle cinsel bilgileri öğrenmeye çalışırken erken ergenin zarar görmeden sağlıklı bilgi edinme sürecine katkıda bulunacaktır.

4.2. Araştırmanın Güçlü Yönleri, Sınırlılıkları ve Öneriler

Bu çalışmanın bazı güçlü yönleri ve sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu çalışma Türkiye'de erken ergenlere yönelik yürütülen sınırlı sayıdaki önleme çalışmalarından bir tanesidir. Çalışmanın güçlü yanlarından ilki okul psikolojik danışmanının uygulayıcı olmasıdır. Okul psikolojik danışmanları okullarda bulunmaları nedeniyle istismarın hem tespiti hem de önlenmesi konusunda kritik rol almaktadırlar. İkincisi istismardan korunma konusunda hem bilgi hem de becerilerin değerlendirilmesidir. Üçüncüsü ise sınıf, cinsiyet ve SED'in düzenleyici etkilerinin incelenmesidir. Bu alanda çalışmalar kısıtlıyken sınıf, cinsiyet ve SED değişkenlerini düzenleyici olarak incelemek, alandaki güncel tartışmalara katkı sunmaktadır. Bu çalışma istismar önleme çalışmalarında SED'in düzenleyici değişken olarak değerlendirildiği kısıtlı çalışma arasında yer almaktadır (Kızıltepe vd., 2022; Morris vd., 2017; Shenderovich vd., 2020) ve ülkemizde erken ergenlik dönemindeki programlar arasında SED'in değerlendirildiği tek çalışmadır. Orta SED ve

düşük SED'in karşılaştırılması alan yazına oldukça katkı sunsa da sonraki çalışmalarda yüksek SED'in de değerlendirilmesi önerilebilir.

Çalışmanın sınırlılıklarından ilki izlem ölçümü alınmamasıdır. Covid-19 pandemisi nedeniyle izlem ölçümü alınamamıştır. İkincisi, eğitim içeriğinde bulunmasına rağmen sanal istismar konusunda ölçüm alınmamasıdır. Üçüncüsü sadece düşük ve orta SED'in değerlendirilmesidir. Örneklem İzmir ilinde bir ilçeden elde edilmiştir. Bu ilçede yüksek SED'i temsil eden bir okul bulunmamaktadır. Farklı ilçelerden ve SED'lerden gruplarla çalışma tekrarlanabilir. Dördüncüsü seçkisiz atama yapılamaması nedeniyle yarı deneysel yöntemin kullanılmasıdır. Beşincisi iç geçerliliği tehdit eden test ve bulaşma etkilerinin kontrol edilememesidir. Bunu önlemek için ön test alınmayan bir karşılaştırma grubu araştırma desenine dahil edilebilir. Altıncısı, bu yaş grubuna yönelik hazırlanmış konuyla ilgili kısıtlı sayıda ölçme aracı bulunması nedeniyle Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .70'in altında olan alt ölçekler kullanılmıştır. Bu gruba yönelik ölçme araçlarının geliştirilmesi ve uyarlanması önerilebilir.

Çalışmanın bulgularına dayanarak ileride yapılacak çalışmalar için bazı öneriler sunulacaktır. Bu çalışmada bilgi ve beceri düzeyleri için yapılan analizlerde etki büyüklüklerinin küçük olduğu bulunmuştur. Bunun; grup, sınıf ve SED'e göre hücrelere düşen katılımcı sayılarının görece düşük olmasından da kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Erken ergenlerin bilgi ve becerilerinin daha büyük gruplarda, farklı SED'deki geniş örneklemelerde değerlendirilmesi programın etkililiği konusunda ayrıntılı bilgi sağlayacaktır. Programın etkililiğinin devamını değerlendirebilmek için izlem ölçümünün alındığı çalışmalar yapılması önerilebilir. Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının ilk uygulamaları değerlendirilmiştir. Gelecek çalışmalarda program uygulaması konusunda deneyimli olan okul psikolojik danışmanlarının uygulamalarının etkililiği incelenebilir. Uygulayıcıların özelliklerinin programın etkililiğiyle ilişkili olabileceğini belirten araştırmalar bulunmaktadır (Kim vd., 2019; Nickerson vd., 2019). Nickerson ve diğerleri (2019) öğrenci ve öğretmen ilişkileri gibi konuların incelenmesini önermiştir. Ek olarak öğretmenlerin sosyo-demografik özellikleri, hazır bulunuşluğu ve programa dair kabullenme düzeylerinin düzenleyici değişken olarak incelenebileceği belirtilmektedir (Kim vd., 2019). Ayrıca bu çalışmada katılımcıların ergenliğe geçiş özellikleri incelenmemiştir ve ilerleyen çalışmalarda katılımcıların ergenliğe geçiş sürecine yönelik ayrıntılı bir değerlendirme yapılması önerilmektedir. Çalışmamızda okulun bulunduğu mahalle SED'ine göre gözlenen bilgi ve beceri düzeyi farklılaşması erken ergenlerle yapılan çalışmalarda programların etkililiğinin bireysel faktörler yanı sıra ailesel (ebeveyn eğitim düzeyi, mesleki durumu vs.) ve çevresel özellikler (mahalledeki şiddet oranı ve belediyenin çocuklara sağladığı hizmetler) temelinde belirlenen düzenleyici değişkenler temelinde de incelenmesinin önemli olduğuna işaret etmektedir.

4.3. Sonuç

Psikologlar tarafından erken ergenlere uygulanan ve etkili bulunan programın (Eslek & Yılmaz Irmak, 2022) okul psikolojik danışmanları tarafından uygulandığında da etkili bulunduğu görülmüştür. Bu program erken ergenlerin, ergenlik, cinsellik ve toplumsal cinsiyet konularında bilgilerini ve cinsel istismardan korunmaya yönelik bilgi ve becerilerini arttırmaya katkı sağlamaktadır. Programdan düşük SED'deki erken ergenlerin daha fazla yararlandığı noktalar olsa da düşük ve orta SED'de her iki cinsiyetteki 5 ve 6. sınıflara uygulanması için Milli Eğitim müfredatına eklenmesinin erken ergenlerin cinsel istismardan korunmasına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adalı, N. (2007). *10-12 yaş grubu çocuk istismarı ebeveyn ve çocuk bilgilendirme çalışması*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Aksel, Ş., & Yılmaz Irmak, T. (2005, Eylül). *Review of child abuse and neglect literature in Turkey*. Xth ISPCAN European Regional Conference on Child Abuse and Neglect'te sunulmuş bildiri, Berlin, Germany.
- Alikaşifoğlu, M., Erginoz, E., Ercan, O., Albayrak-Kaymak, D., Uysal, O. & Ilter, O. (2006). Sexual abuse among female high school students in Istanbul, Turkey. *Child Abuse & Neglect*, 30, 247-255. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.10.012>
- Ateşoğlu, N. (2018). *İlkokul çocuklarına yönelik ihmal ve istismarı önleme: Bir ana baba eğitim programının değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Bolen, R. M. (2001). *Child sexual abuse: Its scope and our failure*. Springer.
- Boney-McCoy, S. & Finkelhor, D. (1995). Prior victimization: A risk factor for child sexual abuse and for PTSD-related symptomatology among sexually abused youth. *Child Abuse & Neglect*, 19, 1401-1421. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(95\)00104-9](https://doi.org/10.1016/0145-2134(95)00104-9)
- Brassard, M. R., & Fiorvanti, C. M. (2015). School-based child abuse prevention programs. *Psychology in the Schools*, 52(1), 40-60. <https://doi.org/10.1002/pits.21811>
- Browne, A. & Finkelhor, D. (1986). Initial and long-term effects: A review of the research. In D. Finkelhor (Eds.), *A sourcebook on child sexual abuse*. Sage.
- Campo Sánchez, A. D., & López Sánchez, F. (2006). Evaluación de un programa de prevención de abusos sexuales a menores en Educación Primaria. *Psicothema*, 18, 1-8.
- Cederbaum, J. A., Negriff, S., & Molina, A. P. (2020). Child maltreatment and romantic relationships in adolescence and young adulthood: The mediating role of self-perception. *Child Abuse & Neglect*, 109, 104718. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104718>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2. baskı). Erlbaum.
- Çeçen-Eroğlu, A. R. & Kaf Hasırcı, O. (2013). The effectiveness of psycho- educational school-based child sexual abuse prevention training program on Turkish elementary students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13, 725-729.
- Çıtak Tunç, G., Gorak, G., Ozyazicioglu, N., Ak, B., Isil, O. & Vural, P. (2018). Preventing child sexual abuse: Body safety training for young children in Turkey. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(4), 347-364. <https://doi.org/10.1080/10538712.2018.1477001>
- Davidson, J. C. & Martellozzo, E. (2008). Protecting vulnerable young people in cyberspace from sexual abuse: raising awareness and responding globally. *Police Practice and Research: An International Journal*, 9, 277-289. <https://doi.org/10.1080/15614260802349965>
- Davis, M. K. & Gidycz, C. A. (2000). Child sexual abuse prevention programs: A meta-analysis. *Journal of Clinical Child psychology*, 29(2), 257-265. https://doi.org/10.1207/S15374424jccp2902_11
- Duy B. & Yıldız, M. A. (2014). Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 23-35.

- Eslek, D. & Yılmaz Irmak, T. (2022). çocuk cinsel istismarını önlemede “Dersimiz: Güvenli İlişkiler” programının etkililiğinin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi.*, 89, 1-78. <https://doi.org/10.31828/tpd1300443320200824m000039>
- Finkelhor, D. & Dziuba-Leatherman, J. (1995). Victimization prevention programs: A national survey of children’s exposure and reactions. *Child Abuse & Neglect*, 19(2), 129–139. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(94\)00111-7](https://doi.org/10.1016/0145-2134(94)00111-7)
- Finkelhor, D., Ormrod, R., Turner, H. & Hamby, S. L. (2005). The victimization of children and youth: A comprehensive, national survey. *Child Maltreatment*, 10, 5-25. <https://doi.org/10.1177/1077559504271287>
- Finkelhor, D., Shattuck, A., Turner, H. A. & Hamby, S. L. (2014). Trends in children’s exposure to violence, 2003 to 2011. *JAMA Pediatrics*, 168(6), 540-546. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2013.5296>
- Görak, G., Yıldız, S., Bahçecik, N., & Gülçiçek, S. (1999). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk dönemlerinde karşılaştıkları çeşitli cinsel istismarlar: 1. İstanbul çocuk kurultayı araştırmalar kitabı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Gökdağ, C., Arkar, H. & Pırıldar, Ş. (2023). Testing a transdiagnostic model including distal and proximal risk factors for depression and anxiety. *International Journal of Cognitive Therapy*, 16, 356-374. <https://doi.org/10.1007/s41811-023-00170-4>
- Gökdağ, C. & Kızıltepe, R. (2023). Risk factors in depression and anxiety disorders from the framework of developmental psychopathology. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 15(2), 257-274. <https://doi.org/10.18863/pgy.1118163>
- Gu, H., Ma, P., & Xia, T. (2020). Childhood emotional abuse and adolescent nonsuicidal self-injury: the mediating role of identity confusion and moderating role of rumination. *Child Abuse & Neglect*, 106, 104474. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104474>
- Güvenir, T., Özbek, A., Baykara, B., Arkar, H., Şentürk, B., & İncekaş, S. (2008). Güçler ve güçlükler anketi’nin (gga) Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 15(2), 65-74.
- Hazzard, A. P., Kleemeier, C. P. & Webb, C. (1990). Teacher versus expert presentations of sexual abuse prevention programs. *Journal of Interpersonal Violence*, 5(1), 23-36. <https://doi.org/10.1177/088626090005001002>
- Hébert, M., Lavoie, F., Piché, C., & Poitras, M. (2001). Proximate effects of a child sexual abuse prevention program in elementary school children. *Child Abuse & Neglect*, 25, 505-522. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(01\)00223-X](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(01)00223-X)
- Hibbard, R. A., Ingersoll, G. M. & Orr, D. P. (1990). Behavioral risk, emotional risk, and child abuse among adolescents in a nonclinical setting. *Pediatrics*, 86, 896-901. <https://doi.org/10.1542/peds.86.6.896>
- Huang, N., Yang, F., Liu, X., Bai, Y., Guo, J. & Riem, M. M. (2023). The prevalences, changes, and related factors of child maltreatment during the COVID-19 pandemic: A systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 105992. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105992>
- Jacobs, J. E., Hashima, P. Y. & Kenning, M. (1995). Children's perceptions of the risk of sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 19, 1443-1456. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(95\)00092-5](https://doi.org/10.1016/0145-2134(95)00092-5)

- Kızıltepe, R., Ebeoğlu-Duman, M., Sağel-Çetiner, E. & Hecker, T. (2023). The unique contribution of childhood maltreatment types to risk-taking behavior and self-esteem. *Current Psychology*, 42, 8478–8488. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04300-1>
- Kızıltepe, R., Eslek, D., Yılmaz Irmak, T. & Güngör, D. (2022). “I am Learning to Protect Myself with Mika:” A teacher-based child sexual abuse prevention program in Turkey. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(11-12), NP10220-NP10244. <https://doi.org/10.1177/0886260520986272>
- Kim, S., Nickerson, A., Livingston, J. A., Dudley, M., Manges, M., Tullledge, J. & Allen, K. (2019). Teacher outcomes from the second step child protection unit: Moderating roles of prior preparedness, and treatment acceptability. *Journal of Child Sexual Abuse*, 28(6), 726-744. <https://doi.org/10.1080/10538712.2019.1620397>
- Kim, S., B. Nickerson, A. & E. Kim, T. (2022). *The impact of second step child protection unit teacher training: Latent moderated structural equation modeling (SEM) approach*. IntechOpen.
- Lemaigre, C., Taylor, E. P. & Gittoes, C. (2017). Barriers and facilitators to disclosing sexual abuse in childhood and adolescence: a systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 70, 39-52. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.05.009>
- Lu, M., Barlow, J., Meinck, F., Walsh, K. & Wu, Y. (2023). School-based child sexual abuse interventions: A systematic review and meta-analysis. *Research on Social Work Practice*, 33(4), 390–412. <https://doi.org/10.1177/10497315221111393>
- Melton, G. B. (1992). The improbability of prevention of sexual abuse. In D. J. Willis, E. W. Holden, & M. Rosenberg (Eds.), *Prevention of child maltreatment: Developmental and ecological perspectives* (pp. 150–167). Wiley Interscience.
- Miller-Perrin, C. & Perrin, R. (1999). *Child maltreatment: An introduction*. Sage.
- Morris, M. C., Kouros, C. D., Janecek, K., Freeman, R., Mielock, A. & Garber, J. (2017). Community-level moderators of a school-based childhood sexual assault prevention program. *Child Abuse & Neglect*, 63, 295-306. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.10.005>
- Müller, A. R., Röder, M. & Fingerle, M. (2014). Child sexual abuse prevention goes online: Introducing “Cool and Safe” and its effects. *Computers & Education*, 78, 60-65. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2014.04.023>
- Nickerson, A. B., Tullledge, J., Manges, M., Kesselring, S., Parks, T., Livingston, J. A. & Dudley, M. (2019). Randomized controlled trial of the Child Protection Unit: Grade and gender as moderators of CSA prevention concepts in elementary students. *Child Abuse & Neglect*, 96, 104101. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104101>
- Nocentini, A., Menesini, E. & Pluess, M. (2018). The personality trait of environmental sensitivity predicts children’s positive response to school-based antibullying intervention. *Clinical Psychological Science*, 6(6), 848-859. <https://doi.org/10.1177/2167702618782194>
- Öztürk, B. & Siyez, D. M. (2015). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerine yönelik cinsel eğitim programının etkililiğinin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 16, 30-55.
- Phillips, K. F. V. & Power, M. J. (2007). A new self-report measure of emotion regulation in adolescents: The Regulation of Emotions Questionnaire. *Clinical Psychology &*

Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice, 14(2), 145-156.
<https://doi.org/10.1002/cpp.523>

- Russell, D. E. (1983). The incidence and prevalence of intrafamilial and extrafamilial sexual abuse of female children. *Child Abuse & Neglect*, 7(2), 133-146. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(83\)90065-0](https://doi.org/10.1016/0145-2134(83)90065-0)
- Sağır, M. (2013). *Okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik görüşleri ve farkındalık düzeyleri*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Seydooğulları, S. (2018). *İlkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerine yönelik cinsel istismarı önleme psiko-eğitim programının geliştirilmesi ve etkililiğinin sınanması*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Ünsal Seydooğulları, S. & Kapçı, E. (2021). Development of personnel safety awareness scale (PSAS) for 3th. and 4th. grade primary school students. *Elementary Education Online*, 20(1), 80-89. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2021.01.015>
- Scannapieco, M., & Connell-Carrick, K. (2005). *Understanding child maltreatment: An ecological and developmental perspective*. University Press.
- Shenderovich, Y., Cluver, L., Eisner, M. & Murray, A. L. (2020). Moderators of treatment effects in a child maltreatment prevention programme in South Africa. *Child Abuse & Neglect*, 106, 104519. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104519>
- Smothers, M. K., & Smothers, D. B. (2011). A sexual assault primary prevention model with diverse urban youth. *Journal of Child Sexual Abuse*, 20(6), 708-727. <https://doi.org/10.1080/10538712.2011.622355>
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (Çev. Ed.. F. Çok). İmge Kitapevi.
- Stirling Jr, J., Amaya-Jackson, L., American Academy of Pediatrics, & Committee on Child Abuse and Neglect. (2008). Understanding the behavioral and emotional consequences of child abuse. *Pediatrics*, 122(3), 667-673. <https://doi.org/10.1542/peds.2008-1885>
- Strathearn, L., Giannotti, M., Mills, R., Kisely, S., Najman, J. & Abajobir, A. (2020). Long-term cognitive, psychological, and health outcomes associated with child abuse and neglect. *Pediatrics*, 146(4), e20200438. <https://doi.org/10.1542/peds.2020-0438>
- Taal, M., & Edelaar, M. (1997). Positive and negative effects of a child sexual abuse prevention program. *Child Abuse & Neglect*, 21, 399-410. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(96\)00179-2](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(96)00179-2)
- Thompson E.L., Zhou Z., Garg A., Rohr D., Ajoku B. & Spence E.E. (2022). Evaluation of a school-based child physical and sexual abuse prevention program. *Health Education & Behavior*. 49(4):584-592. <https://doi.org/10.1177/1090198120988252>
- Thornberry, T. P., Matsuda, M., Greenman, S. J., Augustyn, M. B., Henry, K. L., Smith, C. A., & Ireland, T. O. (2014). Adolescent risk factors for child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 38(4), 706-722. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.08.009>
- Topping, K. J. & Barron, I. G. (2009). School-based child sexual abuse prevention programs: A review of effectiveness. *Review of Educational Research*, 79(1), 431-463. <https://doi.org/10.3102/0034654308325582>

- Tutty, K., M., Aubry, D., & Velasquez, L., (2020) The “Who Do You Tell?”™ child sexual abuse education program: Eight years of monitoring, *Journal of Child Sexual Abuse*, 29(1), 2-21, <https://doi.org/10.1080/10538712.2019.1663969>
- Walsh, K., Mathews, B., Rassafiani, M., Farrell, A. & Butler, D. (2012). Understanding teachers' reporting of child sexual abuse: Measurement methods matter. *Children and Youth Services Review*, 34, 1937-1946. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2012.06.004>
- Wekerle, C., Goldstein, A. L., Tanaka, M. & Tonmyr, L. (2017). Childhood sexual abuse, sexual motives, and adolescent sexual risk-taking among males and females receiving child welfare services. *Child Abuse & Neglect*, 66, 101-111. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.01.013>
- Wolfersteig, W., Diaz, M.J. & Moreland, D. (2022). Empowering elementary and middle school youth to speak up and be safe: Advancing prevention of child maltreatment with a universal school-based curriculum. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, 11856. <https://doi.org/10.3390/ijerph191911856>
- Wurtele, S. K., Gillispie, E. I., Currier, L. L., & Franklin, C. F. (1992). A comparison of teachers vs. parents as instructors of a personal safety program for preschoolers. *Child Abuse & Neglect*, 16, 127-137. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(92\)90013-H](https://doi.org/10.1016/0145-2134(92)90013-H)
- Wurtele, S. K., & Kenny, M. C. (2010). Partnering with parents to prevent childhood sexual abuse. *Child Abuse Review*, 19, 130-152. <https://doi.org/10.1002/car.1112>
- Yılmaz Irmak, T. & Kızıltepe, R. (2022). “I am Learning to Protect Myself with Mika”: Child sexual abuse and prevention efforts in turkey. In H. H. Şen & H. Selin (Eds.), *Childhood in Turkey: Educational, Sociological, and Psychological Perspectives* (pp. 329-343). Springer International Publishing.
- Yılmaz Irmak, T., Kızıltepe, R., Aksel, Ş., Güngör, D. & Eslek, D. (2018). Mika ile kendimi korumayı öğreniyorum: Cinsel istismarı önleme programının etkililiği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 33(81), 41-61.
- Zhang, H., Gao, X., Liang, Y., Yao, Q. & Ve Wei, Q. (2024). Does child maltreatment reduce or increase empathy? A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(1), 166-182. <https://doi.org/10.1177/15248380221145734>
- Žukauskienė, R., Bakaitytė, A., Kaniušonytė, G., Segal, A., Ustinavičiūtė-Klenauskė, L. & Santtila, P. (2023). The lifetime prevalence of child sexual abuse assessed in young adults in Lithuania. *Child Abuse & Neglect*, 138, 106061. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106061>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Child sexual abuse is a very common public health problem that can have short and long-term negative effects (Gökdağ & Kızıltepe, 2023; Scannapieco & Connell Carrick, 2005). Many preventive intervention programs have been developed and their effectiveness has been examined in Turkey and in the international literature for the prevention of this common problem with devastating effects (Yılmaz Irmak & Kızıltepe, 2022; Wurtele & Kenny, 2010; Wurtele et al., 1992). “Our Lesson: Safe Relationships” is a program developed in Turkey to prevent child sexual abuse in early adolescents and found to increase the knowledge and skills of early adolescents to protect themselves from child sexual abuse (Eslek & Yılmaz Irmak, 2022). In this study, it was

aimed to investigate the effectiveness of the program of school counselors' implementation and the moderating effect of age, gender and socio-economic status (SES) on the effectiveness of school counselors' implementations of the "Our Lesson : Safe Relationships" program.

Method

A quasi-experimental design with a pre-test, post-test control group was used in the study. The participants consisted of a total of 273 early adolescents attending 5th and 6th grades, 137 in the intervention group and 136 in the comparison group. Firstly, school counselors participated in a 3-day " Our Lesson: Safe Relationships" program implementer training. Classes from a total of 8 schools (4 low SES neighbourhoods, 4 middle SES neighbourhoods) affiliated to the Ministry of National Education were randomly assigned to the intervention and comparison groups. After the pre-test measurements, the " Our Lesson: Safe Relationships" program was implemented to the intervention group by school counselors for 6 weeks. After the posttest measurements, the comparison group received the same training too. The data collecting tools employed in this research are Personal Safety Awareness Scale (Ünsal Seydooğulları & Kapçı, 2021), Sexual Health Knowledge and Attitude Inventory (Öztürk & Siyez, 2016), Safe and Unsafe Situation Assessment Form (Eslek & Yılmaz Irmak, 2022), and the Regulation of Emotions Questionnaire (Duy & Yıldız, 2014). The statistical analysis was done using analysis of variance for repeated measures.

Results and Discussion

The results pointed out that the gender variable did not have a moderating effect on the effectiveness of the program. In other words, girls and boys benefited from the program at similar levels. Studies in the literature also show that the effectiveness of sexual abuse prevention programmes does not differ by gender in adolescence (Eslek & Yılmaz Irmak, 2022; Morris et al., 2017; Tutty et al., 2020).

In the intervention group, the amount of knowledge about abuse increased among participants from selected from the low SES neighbourhood where the school is located, 5th graders, and selected from the middle SES neighbourhood where the school is located, 6th graders. It was observed that age and SES had a moderating effect on the level of abuse knowledge. Studying the effectiveness of the programme with a larger sample would shed light on the moderating effects of grade and SES. As a result, following the school counsellor interventions, it was found that male adolescents attending 5th and 6th grade, selected from neighbourhoods with low and medium SES where the school is located, benefited from the programme in terms of their level of knowledge about abuse.

While no increase was observed in the comparison groups in terms of the level of knowledge about adolescence and gender, an increase was detected in the intervention groups. There was no moderating effect of age and SES on the level of this knowledge. An increase was observed in both the intervention and comparison groups in selected from the low SES neighbourhood where the school is located, and just in the intervention group in selected from the medium SES neighbourhood where the school is located, while no increase was detected in the comparison group in selected from the medium SES neighbourhood where the school is located in sexuality knowledge. In terms of sexuality knowledge level, age did not have a moderating effect, while SES was found to have a moderating effect. These results were consistent with the literature (Eslek & Yılmaz Irmak, 2018; Öztürk & Siyez, 2015).

The protection from sexual abuse skills were increased in the intervention group from those selected from the low SES neighbourhood where the school is located. While there was a moderating effect of SES for skill levels, there was no moderating effect of age. Consistent with the literature, the at-risk group benefited more from the program (Morris et al., 2017). Based on

the data related to emotion regulation, it can be concluded that the program did not have a negative emotional effect in accordance with the literature (Campo Sánchez & López Sánchez, 2006).

In addition to the statistical analyses, in the post-implementation meeting with the school counselors, the counselors stated that the early adolescents enjoyed participating in the activities and wanted to continue participating. They also found the programme activities and content appropriate for their age group. They indicated that they planned to implement the programme in new groups. They felt that the programme had supported and would continue to support the school's guidance activities in many areas.

Summarizingly, the implementations of the " Our Lesson: Safe Relationships" program by school counselors were found to be effective in increasing the knowledge and skill levels of early adolescents. The implementation of the program by school counselors and its dissemination within the Ministry of National Education will contribute to the effective protection of early adolescents from sexual abuse.